ئاسەی حزبەکانی کوردایەتی لە ئێراندا!.. عوسمانی حاجی مارف

"ەوخانی کەماری ئیسلامی" بەرجەستەترین دروشمی ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانە سەراسەریەکانی جەماوەری ژنان و پیاوانی ئازادیخوازی ئێرانە، کە بەچەندین شێوە دەنگ ئەداتەوە، نمونەی "نا بە دکتاتۆر، مردن بە دکتاتۆر"، "نا بە خامنەئی"..چەندین دروشمی تر کە لەدانە لەهەمای دەسەڵاتی ئیسلامی سیاسی لەئێران و ناوچەکەدا، "نا بە روسەری، بەڵێ بە ئازادی ژنان"...، هەرچەندە ئەم خرۆشانە جەماوەریە بەرفراوانە بەجیالەوەی لەئاکامی تیرۆرکردنی "مەهسا ئەمینی"ەوە دژ بە "روسەری بەزۆر" دنیای هەژاند و ەوخسارێکی جیهانی لەخۆی نیشانداوە، بەڵام شێوەلی ئەم خرۆشانە درێژکراوەی قبول نەکردنی تەواوی دەسەڵات و پێکهاتەو ئایدەلۆژیایەکە کە کەماری ئیسلامی چلوسە سااڵە دەسەڵاتی سیاسی خۆی پێاگرتووەو بە دەندانەترین و کۆنەپەرستانەترین شێوە پارێزگاری لەسەرمایەداری و بە کۆیلەکردنی کرێکاران دەکات. ئەم بزوتنەوە جەماوەریە فراوانە دژی ژەمی کەماری ئیسلامی ێیزێکی بەرینە لەبزوتنەوەی دژی هەژاری و برستی، وەها مەیدان و کۆنارکانی گرتووە کە لەگەڵی ەاپەینی جەماوەریەو درەنگ یا زوو کۆتایی کەماری ئیسلامی دەگەینێتە ئەنجام. ئاراستەی ئەم خرۆشانە جەماوەریە لە هەنگاوکانیدا، بەچونەپێشەوەو گەانەوکانیدا، بە هەر کەموکوێیکیەوە، فراوانبونەوەی زیاترو رادیکال بونەوە و شارستانی بونمان پێنیشان ئەدات. پەیام و بانگەوازی ئایندەیەکی گەشبین بە کۆتایهێنان بە ئیسلامی سیاسی لە ناوچەکەدا بەاو دەکاتەوە، پەگەی ئازادی ژنان و یەکسانی هەمەلایەنەی ژنان و پیاوان لە ناوچەکەدا دەچەسپێنێت...هتد مەبەستم نیە لەم وتارەدا بە شانوبالی ئەو ناڕەزایەتیەی جەماوەری ناڕازی ئێران هەڵبدەم، چونکە واقعیەتی ناڕەزایەتیەکان سەرنج و پشتیوانی تەواوی جیهانی بەڵای خۆدا ەاکێشاوەو ناتوانێ ئاراستەکەی بگەڕێنرێتەوە دواوە، بەئاشکراو بەڵێشنی بەرەو پێشەوە هەنگاو هەڵدەگرێت، ئەوەی مەبەستمە دەورێک کە ناسیۆنالستەکان دەیانەوێت وینایەکی کوردایەتی بەم ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانە جەماوەریە نیشانبدەن و سیمای "شۆڕشی" هەژهەڵاتی کوردستانی پەببەخشن وەڵام بدەمەوە.

بزوتنەوەی کوردایەتی و حزبەکانی لە ئێران دەمەکە لە هەوڵی ئەودان لەگەڵی دەوری دەوڵەتی ئەمریکاوە لەنمونەی ئەزمونی

دەستاتی تانچەتی کوردایەتی کوردستانی عێراق دوبارەکەنەوە، بەپرسەی دامەزراندنی دەسەلاتی میلیشیایی و تانچیتی ناوچەی کوردستانی ئێران داگیرکەن و لەنێوان هێزکانیاندا جوگرفیاو سامانەکەی دابەش بکەن. بەڵام کۆتایی باڵادەستی دەوڵەتی ئەمریکا وەک تاکجەمسەری و هاتنە مەیدانی جەمسەرە ئیمپریالیەکانی تر، کەمایەی شکستی ستراتیژی دەوڵەتی ئەمریکا بوو لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، بۆتایبەتی لەلایەک شکستی دەوری ئەمریکا لەبەرامبەر ئێراندا و لەهەمانکاتدا بوو جێگای بڕوەدکردنی تواوی خۆنی حزبەکانی کوردایەتی بە داگیرکاریان لە ناوچەکانی کوردستانی ئێراندا.

حزبەکانی کوردایەتی لەم هەلومەرجی خرۆشانە جەماوەریدا خۆریکن بەو ئومێدو ئاسۆیەوە سەرقاڵ دەبن کە لەڕگەی ناڕەزایەتیە جەماوەریەکانی شارەکانی کوردستانەوە خۆنەکانیان بە دەستاتی میلیشیایی و تانچەتی بەدی بێت و بەجێگایەکی بگەیەنن، ئەم ئاراستەیە لەبانگەوازکانیانەوە، بەدروشمەکانیان، جۆڕی هێزی چەکداریان، ناونانی شارشی ڕۆژهەڵات، جیاکردنەوەی کوردستان، سرودی نەتەوایەتی..هتد دیارەوەت ئاگرەکە بەقازانجی خۆیان گەرم بکەن، با لەوە گەرەین ئەو حزبانە تاچەند لەهەوەی ئەوەدان و دیارەوەت ڕۆڵەوی ناڕەزایەتیەکانی بەقازانجی خۆیان بگۆڕن، بەڵام پرسیار ئەوەیە ئایا دەخی ئاواڵەیی سیاسی لەئێراندا چەنیەتی ئاراستەی ناڕەزایەتیەکان، ئەو هەلە دەرخسێنە حزبە کوردیەکان بتوانن نمونەی ئەزمونی دەستاتی سیاسی کوردستانی عێراق دوبارەکەنەوەو بە ئاسکیان بگەن؟

ئەزمونی حزبەکانی کوردایەتی ئەزمونکی چەکداریە بە بڕیرادەکردن و گۆشەگیرکردنی ڕەهەی خەڵک لەدەستاتی سیاسیدا، هەوەدانە بە جیاکردنەوەی دەستاتی سیاسیان لەئایندەی دەخی دەستاتی سیاسی ئێراندا، بەڵام واقعیەتی ژیان و گوزەرانی دانیشتوانی ئێران بە کوردستانیشەوە لە گۆڕانی هەلومەرجی سیاسی بەراپەڕینی جەماوەری، پشوازیان بە هێزی میلیشیایی نیە، چونکە پانتایی کوردستانی ئێران چەندین شاری کرێکاری و بەرهەمهێنانی کاڵایە، ژیان شارستانیەو ناڕەزایەتیەکان زادەی خواستی کرێکاران و زەحمەتکێشانە کە لەگەڵ ئاسەی کوردایەتیدا یەکناگرێتەوە.

بەجیا لەوەش ناڕەزایەتیەکانی ئێران سەراسەریەو تواوی ئێرانی گرتەتەوە کە پێیەوی یەک خواستە بە ژیانکی باشترو هەمان ئامانج و دروشمە بە کۆتایی دەستاتی کۆماری ئیسلامی، کرێکاران زەحمەتکێشان و ژنان و ئازادیخوازانی شارەکانی کوردستان بەشکن لە کرێکاران و زەحمەتکێشان و ژنان و ئازادیخوازانی ئێران، یەک

چارەنوس لە ئایندەی دەورو دەخالەتی خۆک لە دەسەلاتی شورایدا بە یەکیان دەبەستێتەوە.
ئێتوانم بڵێم دەورو نەخشێک کە حزبەکانی کوردایەتی دەیانوەت لە ئایندەی سیاسی کوردستاندا بیگێڕن، واقعیەتی شارستانیەتی کوردستان و سروشتی ناسیونالیزایەتیەکان ئەوەمان نیشان ئەدەن جێگایەک کە شایستەی حزبەکانی کوردایەتی بێت و بیانوەت کوردستان میلیتاریزە بکەن، زەحمەتە بیان بەدەست بێت و بتوانن لەو ڕێگەیەوە پێگەیان بەهێز بکەن، بەڵکو فرسەت کراوە دەبێت بە کرێکاران و کۆمۆنیستەکان و ئازادیخوازان و بزوتنەوەی یەکسانی هەمەلایەنەی ژنان و پیاوان کە خەیان ڕێکبخەن و ڕێی خەیان لە بەرەوپێشبردنی ئایندەی ئێراندا بگرێن.

ڕوخانی جمهوری ئیسلامی ئێران لە بەرژەوەندی هەموو خەڵکی ناوچەکەدایە!.. نوری بەشیر

بزوتنەوەیەکی ناسیونالیزایەتی ئازادیخوازی سەرانسەری لە ئێراندا کە دەسەلاتی بەرژوازی ئیسلامی ئێرانی هەناوەتە لەرزە و داوای ڕوخانی دەکات، ڕۆژبەڕۆژ خواستەکانی بەدەڵی ئەم ڕژێمە هاری سەرمایەدارە دڕندەیە و لە پشڵەویدایە. ڕوخاندنی ئەو ڕژێمەو کۆتاییهاتنی تەنیا خەڵکی ئێران نیە کە سودمەند دەبن لێی، بەڵکو خەڵکی ناوچەکە و جیهانیش لە ڕژێمەکی ئیسلامی تاسەر ئەسقان کۆنەپەرست و دژی ژن و دژی کرێکاران رزگاریان دەبێت.
هەموو ئەو ناسیونالیزایەتی و هاتنەمەیدانە ملیۆنیەی خەڵک لە ئاستی دنیادا بەدژی ڕژێمی هارو دڕندەی ئێران ئەو ڕاستیە دەخاتەوو کە جمهوری ئیسلامی ئێران تەنیا ڕژێمەکی دژی خەڵکی کرێکار و کۆمەڵانی زەحمەتکێش، ژنان و لاوان، بەساڵاچوان و منداڵانی ئێران نیە، بەڵکو ڕژێمەکی دڕندەو دژی ئینسانی سەرمایەدارە کە بەدژی مەدەنیەت و مرۆڤایەتیەیە لەئاستی دنیادا.
ئەو ڕاستیەکی حاشە هەڵنەگرە لە ناسیونالیزایەتیەکانی ساڵی ٢٠١٩ی خەڵکی لوبنان و عێراق دا یەکێک لە دروشمەکان و داواکاریەکان

وەدەرنانی دەخالەت و دەستدرێژیکانی جمهوری ئیسلامی ئێران بوو لەو دوو وڵاتەدا، هێروهها جمهوری ئیسلامی ئێران لە وڵاتکانی یەمەن و فەلستین و سوریا و کوردستان دا وەک هێزێکی کۆنەپەرستی دژی خەڵکی لێپاڵ دەسەڵاتە کۆنەپەرستکان و هێزە میلیشیا قەومی و ئیسلامیکان دا وەستاوە و وەک دەسەڵاتی کۆنەپەست و سەرکوت بەشدارە لە کوشتارو برسیکردنی خەڵکی ئەو وڵاتانەدا.
ئەم رژێمە هاریی سەرمایە ئاستی دەخالەتی کۆنەپەرستی بە ناوچەکشەوە نەوەستاوە، بەڵکو لە ئاستی دنیادا خەریکی رژاندنی ژەهری کۆنەپەرستی بووە بەدژی مەدەنیەت و شارستانیەتی ئەم سەردەمە و لێپاڵ هەموو هێزێکی کۆنەپەرستدا خێی بینیوەتەوە، دەستی هەبوو لە تیرەردا نێک تێنیا لە ئێران و ناوچەکەدا بەڵکو لە ئاستی دنیادا ئەو کارەی ئەنجامداوە.
ژێرەک کە لەزیاتر لە چوار دەیەی تەمەنی نەگریسیدا جیا لەبرسیکردن و سەرکوت و ئیعدام و بڕحورمەتی بەژنان و بەمافی کرێکاران و لە گەنانی خوێندکانی لاوان و نەهشتنی مەدەنیەتی کەمەگا لە ئێران دا شتێکی تری نەکردووە، ئیتر جگایەکی لەناو خەڵکی ئێراندا نەماوەتەوە. خەڵکی زەحمەتکەش و ژنان و لاوانی ئێران بە تەواوی هێزیانەوە هاتونەتە مەیدان بە ئامانجینی ئەم رژێمەو کۆتایی پێهێنانی. ئیتر هاتووهاواری سەرانی رژێم و لەسەروو هەمووانەوە خامنەئی بەوەی ناڕەزایەتی فراوانی جماوەری ئێستای ئێران کە بە خرۆشانی ژنان لە ئاستی جیهاندا ناسراوە دەستی لە پشتەوەیە، نەک ئەم جوڵانەوە جماوەریە شۆڕشگێڕانەیە سارد و خاو ناکاتەوە، بەڵکو گەی تووڕەیی و ناڕەزایەتیکان دەباتەسەروو. حکومەتکانی ناوچەکەش پێش ئەو دەسەڵاتە سەرکوتگەرەی ئێران ئەوێان تاقیکردەتەوە کە هەر ناڕەزایەتیکی جماوەری دەسەڵاتکەیان بخاتە مەترسیەوە بە دەستی دڕەکی تاوانباریان دەکردن، بەڵام ئیتر ئەو قسە پوچانە نەک لای خەڵکی ئازادیخوازی ئێران، تەنانەت لای ئەندامانی سوپای پاسداران و دەستەکانیشیان مشتەریکیان بە پەیدا نابێت.
ئەم خرۆشانە جماوەریەی ئێستای ئێران دەورەیەکی نوێیە لە درێژەی ناڕەزایەتیکانی دەورەی پێشوو کە ڕەنگە تیزکانی فراوانتر دەبێتەوە لە ئێران و ئاستی دنیادا، بە پێچەوانەی جمهوری ئیسلامیەوە کە دەیەوێت ڕەنگی قەومی و دەستی دڕەکی بخاتە پاڵی؛ هەموو چوارچێوەیەکی قەومی و دینی تێپەڕاندووە و دروشمکانی" نا "یە بە دەسەڵاتی دیکتاتۆری ئیسلامی لەئێراندا.
بەم هەیەوە لەهەرشوێنکی دنیادا ڕاوەستان لەپاڵ ئەو بزوتنەوە ناڕەزایەتی و ئازادیخواز و شۆڕشگێڕیدا و بەدژی جمهوری ئیسلامی و

لە گەنانی رژەمکی دندی وا لەبرژوندی چینی کرکار و ژنان و لاوان و لەبرژوندی بری شگە دایە لە ئاستی ئران و ناوچکە و جیهاندا.
٨ی ئکتبری ٢٠٢٢

بکارهنانی کوردبوون، بە لدان لوانی دژایتیی کوردایتیی ئکن!.. کامیار سابیر

یکک لە گرفتە هرە گورکان و کموکویکانی مژووی ئمە، ئویە کە زربی مونورکانی رابردوومان، شاعیر و ئدیب و بندبژ بوون. لە واقیعدا، ئو شتکی باش نییە کە حاجیی قادری کیی، بە رائید و مونور و سکلاری ناسیونالیزمی کوردیی ئژمار ئکر، بەام لو قو هر ئم تزە هستاو و ئو واقیعە سیاسییی رابردوو، ئوندە تا لسردمی کییو تا ئستایش، کسانی شاعیرزادە و ئدیبزادە و نووسری خیاائمز، رمانووس و پخشانووس و رژنامنووس، قسە لسر ناسیونالیزم و فیکر و سیاست ئکن! هر بیە رهندییە منتاە شاعیرکان و هموو ئوانی بە نوخبی ئدبیی و تنانت کتبنووس(زربیان ککراوی گوتارە رژانیکانن) ئژمارد ئکرن، لە پوندییە ائزکانی عەلاقاتی دولیی و ئیقلیمیی و جبری سیاسیی و جبری جیگرافیی کوردستانکان بە گشتیی و کوردستانی عراق بە تایبتیی، خیان نبان ئکن، تنانت ئم ئدیب و شاعیرزادانە، ناتوانن لە خودی پتیکیش وکو سیاست بە بحتیی(البحت) تبگن. ئمانە عاطیفە و فینگفینگی نژادیی، کردوونی بە معدنکی چپنراو و هست بە نقصی بونیادیی ئکن کە ناتوانن لە هاوکشە سیاسییکانی عراق و ناوچکە بگن و هر خریکی رەی کوردیین و بە طبیعتیش خشییان بە نتوە و نژاد و پکهاتکانی تری ناوچکە نایت و هر خریکی خوزیعبەلاتی ئاشتبوونوی ناومای کورد و یکییزیی

کوردیی و دامەزراندنی شاعیرانەی دەوڵەتی نەژادیی کوردیین(بە ستاندەردی خۆیان). بەم پەودانگانەیش، بەردەوام چەمکی کوردبوون بە رەهەندە نەژادییە ئەبستراکتەکەی دونیای هەواجیسی شاعیرانە و ئەدیبانەی خۆیان، دیلان دیلانی پێئەکەن و ئێیلاوەنناوە.

کوردبووون، لە قەزاخەوە، نەژادییە، چونکە نەک هەر لە ئاستی عەراقدا، خزمەت بە هاووڵاتیبوون و پێکەوەژیانی ئاشتییانە ناکات، بگرە لە ئاستی هەرێمی کوردستانیشدا، هەڵاواردنی نەژادیی دژی نەتەوە و گرووپە ئێتنیکیی و ئایینییەکانی تری لە مەغزیدا هەڵگرتووە. لە عەراق و ئێرانیشدا، گرنگە بایەخ بە نیشتمانییبوون بدرێ و نەتەوەپەرستیی(ڕەگوبیشکەی نەژادپەرستییە) کە گوتاری نەتەوەیی زلق ئەکاتەوە، پەویستە بڕکنار بخرێ. ئەمە ڕەک لەدانیش ئەبەت لەو گوونە قەڵەی پێکەک(مەبەست لە کۆنکەیە) کە بەردەوام لە ڕابردوودا ژیان ئەکەن و بە تەمای کۆنگرەی نەتەوەیی کوردن! کە لە واقیعدا هەمان ئەو خورافاتانەی سەردەمی بەعثییەکان و ناصرییەکان و عوروبییەکان ئەجوونەوە کە بە خەیاڵاتی شاعیرانە، کۆنگرەی نەتەوەیی عەرەبییان ئەبەست!
ئەها، عەرەب لە باری زمانیی و کولتووریی و مێژوویییەوە زۆر لە کورد یەکدەستترن، بە تایبەتیی ئەمەی کورد لە بڕی یەک زمانی ستاندەرد، چوار پێنج دایەلێکتمان نییە، بگرە چوار پێنج زمانی تەواو سەربەخۆمان هەیە(کوردیی ناوەڕاست، کرمانجیی، هەورامیی، زازایی..تاد) و بەس لە باری نەژادییەوە کوردین، ئەگینا تەواو لە ڕووی زمانییەوە لەک جودا بووینەتەوە و سەرەنجامیش ئەگەر نەتەوە بین، ئەوە کەمەیی نەتەوەی جیاوازین کە زمانەکانمان ئەوەی تەعبیری پێ لە ڕەحە نەژادییەکەمان ئەکەین، تەواو جیاوازە و ئەمانە وەکو فاکت و حەقیقەتی زمانیی و سیاسیی، ڕەگیان داکوتاوە و نکۆلییکردن لێیان، شیعرەهەقوەاندن و پییشخواردنەوەی نەژادیی نەبەت، هیچ شتێکی تری لە سوز نابەت؟

ئەم گوتارە سیاسییە ئایدیاڵیزییەی کە چەمکی"کوردبووون" بە مایەسیریی ئەجەندا نەتەوەیی و نەژادییەکانی خۆیان تەجەلا ئەکەن و مەقامکی عالیی ئەدەنە، لە نەقصی سیاسیی و فیکریی خۆیانەوە ئەم هەلکەوتانە سیاسییە(کورد+بوون)، تەکنۆ ئەکەن. ئەم چەمکسازییە لەکاڵییە، ڕەک وەکو چەمکی "باشوور و ڕۆژهەڵات و باکوور..تاد"کەی کوردستان، شاعیرانە، خورافییانە و تانانەت جاهیلانەیش، بە هەموو زمانەکانی دونیا، کوردستانەکانی "عێراق و ئێران و تورکیا و سوریا"ن، بەکارئەهێنرێت کە ئەمە حوکم و جەبروتی پەوەندییە

ئیقلیمیی و نوودوتیی و نرمی جیهانییکانی دونیای ریپپتیکی realpolitik کی پمان ئت سیاست بی هقی وگترکاریی، بی خیاتی شیعریی و حزیای ئایدیلژیی و ئیرادگاریی وهمیی بونیاد نانری بکو لسر ئرضی واقیع، بی واقیعیی و بی عقانیی، چییت پئکری؟ ئوی جوهری سیاست و داتاکانیتی. بی پچوانوی، لی ئدبی بی تکستی کوردیی و لی باوکانی ناسیونالیزمی نژادیی کوردییدا، کوردی باشوور و باکوور و ستاد (پککی هشتا و نودکان ئم چمکی سقتانیان داهنا)، قوی تعزییباریی پئشلری و لی " طوقی سری" ی کوردبوونی نژادییکی! ئدرت.

بی ئوی لی جهلی سیاسیی و لی جهلی کولتووریی رزگارمان بت، ئبت زمانمان لی لکاییی و شیینوشپی کوردیی و فتی کوردایتیی، پاک بکینوی. ئبی لاقی زمانی بییرکردنوی هموو شاعیرزادی و ئدیبزادی و نوجباکانی کوردایتیی بکرت! ئم لاقکردنی بی راستکردنوی مغزی سیاسیی نوکانی ئستا و ئایندی، سوودی ئبت، بی پچوانوی دستگرتن بو ئدبییات و زاراوی لکاییی و داتاشراوی نژادییانی هنراونتوی ناو زمانی کوردییوی، چند عقی سیاسیی و فیکری سیاسیی کت ئکات، زمانی کوردییش، بنج ئکات و ناهت لگی گشی کولتووریی، سیاسیی و کمایتییکاندا، خی بگونجنت و لم رگیشوی، زمانی کوردییکان(کار لی دایلکتدا نماوی)، زیاتر بسر خیاندا یق ئکانوی و لی باری لینگویستییشوی، گشی ناکن و قناغ بی قناغ برو کزیی و دستپاچیی ئن. بی واتایکی تر ئم کوردبوونی نژادییی کی هندجار تا رادی راسیزمیش سر ئکشت، زیان بی ماکی زمانی کوردییکان ئگیینت، بی دربینکی تر، ناسیونالیزمی نژادیی کوردیی کی هندی لی رهندییکان و بشک لوانی بی خیان ئن نوخبی کوردیی! لی یاپراغی کوردبووندا، زمانی کوردیی و فیکر برو گرمبوون و بچووککردنوی ئبن، پچوانی ئوی کی بی زمانی شیعریی و ئدبی کوردایتیی پیئگوتر(داگیرکاران! و دوژمنانی کورد)، زمانی کوردییکان، برو فنابوون ئبن.

رهندییی نژادییکان کی زربیان برو قناغی خرفاوی نژادیی ئن، لبرئوی چمکی کوردبوون بکارئهنن، بی ئوی لوانی بدن کی دژایتیی کوردایتیی ئکن. ئم هموو نازدانی نژادییی ئوان بی کینونی کورد، خبخی هاواردنی نژادیی و

راسیستییە لەبەرامبەر هەموو ئەو نەتەوە و نەژاد و جڤاکە جیاوازانەی تر کە لەسەر ئەو خاکە ئەژیان کە کوردستانی پێگوترە. ئەمانە بە کردەوە و بە ئەنقەست، چەمکی جوولەکەبوونەکەی ئارێنت لەگەڵ کوردبوونە نەژادییە موقییتەکەی خەیاندا تەجانوس پێئەکەن، بە ئەوەی لەڕەوە فاشیزم و راسیزمێک هەبهێننەوە کە دیفاعکردن لە کەینونەی ئینسانی ستەملێکراوی کورد، لە بەرامبەر دەستدرێژیی نەژاد و نەتەوەکانی تردا، بە ئەرکێکی موقەدەس ببینن و حەدیثەکانی ئارێنتیش بەردەوام، دووبارە ئەکەنەوە. ئەیانەوێت ئەم کوردبوونە ببەستن بە ڕەدەیەک کە ئەمەی کوردیش، ئەبەط (العین بالعین)یان لەگەڵدا بکەین و فاشیزمی ئەوان بە فاشیزمی کوردیی جواب بدەینەوە کە ئەمە بە کورد وەکو نەژاد و وەکو نەتەوە و وەکو زمانیش، نەک هەر خەکوژییە، بەکو ڕەک فاشیزمی کوردایەتییە، بەڵام لەناو مەلەتکەی کوردبووندا، دەسرازەی ئەکادیمیی و نەرجسییەتی بونیادە فیکرییەکانی خەیانی پێئەشارنەوە.

شەشی ئەستا و ئاسەکەی و دەخی سیاسی ئێران.. حمید تەقوایی

دیمانەی خەلیل کەیوان لەگەڵ حمید تەقوایی لەبەرنامەی وەڵامدانەوەرگەڕانی بە کوردی:کاوە عومەر

لەسەر بنەمای چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی جەدید نوسراوەتەوە
خەلیل کەیوان: خەڵکی ئێران بە یەکەیزی و ئومەد و وریەکی دەگمەن و جێی ستایشەوە ڕاوەستاون و لەبەوانە بەیاری کەتایی هەنانیان بە کارەکانی حکوومەتی ئیسلامی بهێنن. کەماری ئیسلامی چۆن و لە چ پرسیەکدا دەوخێنرێت؟ چی بکرێت بە ئەوەی زووتر بەوات؟ بەرنامەی وەڵامی ئەم هەفتەیە تایبەتە بەم پرسیارانە و زەرشتی تر.
حەمید تەقوایی سەرەتا ناڕەزایی دەربەین بەرامبەر بە کوشتنی مەهسا بوو. وردە وردە باسی ڕاپەڕینی شەشگەڵانە دەکرا. شیکاران باس لە سوپەر بزووتنەوەی دەکەن(super movement). خەڵک هاوار دەکەن "مەهسەن ناڕەزایەتی، پێی دەوترێت شەش". بەڵای ئەوە ئەم دیاردەیە چییە؟ ئایا دەکرێت ئەم پێشهاتە ناوببرێت بە شەش؟

حەمید تەقوایی: پەم وایە خەڵک ئاست دەکەن. ناوی شەشە. لە ڕوانگەی ئەو ڕووداو و پێشهاتانەش کە لە کەمەگادا ڕوودەدەن، ئەمش مانای ئەوەیە کە لە زەربەی شارەکانی ئێرانەدا بەشە جیاوازەکانی کەمەگا هاتوونەتە سەر شەقامەکان و ئێستا بیست ڕۆژە بەردەوام ناڕەزایەتی و خۆپێشاندانیان کردووە، هەروەها لەو ڕوانگەیشەوە کە ئامانج خەڵک ڕوخاندنی حکومەتە . دەڵێن ئەمە کەماری ئیسلامیمان ناوێت. دەڵێن بمرێت دیکتاتەر. دەڵێن دەبێ کەماری ئیسلامی لە ناو ببرێ. باشە بە پێی پێناسەکە و لە ڕووی تیەری و شیکارییەوە گۆشەیەکی لەو شەوێ جگە لە شەش هیچی تر نییە. شەش واتە ڕاپەڕینێکی جەماوەری کە حکومەتێک دەکاتە ئامانج و دەیوێت حکومەت بڕوخێنێت. ڕەنگە ناڕەزایەتی جەماوەری سەبارەت بە داواکاری جیاواز بێت. هەموو ناڕەزایەتییەکی جەماوەری ناونرێت شەش. بە نموونە لە ئەمریکا لە شەستەکاندا بزووتنەوەیەکی بەرفراوان بە مافە مەدەنییەکانی ڕەشپێستەکان هەبوو، کە لایەن مارتن لوتەر کینگەوە سەرکردایەتی دەکرا. کەس پێی نەگوت شەش. چونکە ویستوێتی یاساکان بگۆڕێت، پرسیاری لە حکومەت نەکرد. ئەمە لە ئێراندا نییە. ڕاپەڕینێکی جەماوەری بەربڵاوە دژی سیستەمێکی دیاریکراو. ئەم سیستەمە دەیوێت بڕوات. پێویستە ئەم حکومەتە بڕوات. بە هەموو یاساکانییەوە، و بە هەموو ڕەکخراو و دامەزراوەکانییەوە، پێویستە لابچێت و بەم شەوێ کەمەگا ئازاد و ڕزگار دەبێت و بە ئارەزووەکانی دەگات. بەم مانایە ئەمە ڕەک شەشەکە و شەشەکی فراوان و مەزنە.
خەلیل کێوان: ئەم بزووتنەوە شەشگەڕانەیان شەشە لە چ پگەیەکدایە و بە چ پرسیەکدا تێدەپەڕێت؟ ئایا ڕەوتێکی بەرەو سەرەوە و بەردەوام بە ئاراستەی فراوانکردنی خۆپیشاندانەکان و پکهێنانی مانگرتنەکان دەبێت؟
حەمید تەقوایی: وەک زەرەک لە شەشەکانی مەژوو، ئەم شەشەش بە پریشکێک دەستی پێکرد. لەگەڵ کوشتنی مەهسا ئەمینی لایەن حکومەتەوە. بەڵام ڕوونە کە ئەمە تەنیا پرس نییە. کەمەگا لە تەقینەوەدا بوو. پێش ئەوەش مانگرتنی کرێکارانمان هەبوو. خۆپیشاندانی مامۆستایانمان هەبوو. گردبوونەوەی خانەنشینانمان هەبوو. یەکشەممەی ناڕەزایەتیمان هەبوو. پێش ئەوەش ٩٦ و ٩٨مان هەبوو. ئەم تووڕەیی و زوڵم و ستەم و هەڵاواردنەی کە زیاتر لە چوار دەیە کە خەڵک بەرگەی دەگرێت، بەم پریشکەوە تەقیەوە و سەری هەڵدا. ئەمە سەرەتا بوو و تا ئەمەش بەردەوامە. ئەم بزووتنەوەیە بە ڕاپەڕینی شارەکان دەستی پێکرد. هەموو شەشەکان بەم شەوەن و لە ئێرانیش بەم شەوەیە. بەڵام بەو مانایە نییە کە بە شەوێکی

هەڵکاری بەردەوام بین. واتا وا نییە خەپیشاندانی شارەکان لە ڕووی چەندایەتییەوە زیاد بکات و لە ئەنجامی ئەم هەنگاوەدا حکومەت بووخێنرێت. ئەمە ڕووندات. ئەوەی کە ڕوەتی دەخەکە نیشانی دەدات ئەوەیە، جگە لە خەپیشاندانی شەقام و شارەکان، ناڕازایەتییەکە بە پارچە و گرووپانەکانی دیکەی کەمەگا درێژدەکرێتەوە. وەک مانگرتنەکان. ئەمە مانگرتنی خوێندکارانمان هەیە. ئەمە مانگرتنی قوتابیانمان هەیە. مانگرتنی هەشداری مامۆستایانمان هەبوو. لە شارەکانی کوردستان دوو مانگرتنمان هەبووە. ئێستا گوتاری مانگرتنەکان بەربڵاوە. ئەمە بەرەیەکی دیکەی شەڕی خەڵکە لەگەڵ کەماری ئیسلامی. و جەرەکانی تر. بە نموونە لەم شەشەدا دەتوانرێت خەیاڵ بکرێت- لە بەرنامەی پەشوودا باسمان کرد- کە تەنانەت ژنان دەتوانن لە هەموو شوێنێک حیجاب لابەن و نێک تەنها لە شەقامەکاندا- لە ئێستادا لە خەپیشاندانەکانی شەقامەکاندا حیجابیان لابردووە- بەڵکو لە شوێنی کاردا .لە شوێنە گشتییەکان، لە زانکەکان، لە قوتابخانەکان، لە فەرمانگەکان، لە کارگەکان، با هاواری دەنگدانەوەی ناڕازایەتیەکان لە کەمەگادا دەنگ بداتەوە. ئەمەش فەرمکە. یان گریمان دانیشتن. بەدنیاییەوە لە درێژەی ئەم شەشەدا پەلامار بە سەر پادگەکان و بارەگای هێزە سەرکوتکەرەکان و هادیە و تەلەفزیۆنەکان و ناوەندەکانی دەسەڵات دەبینین کە بە هاپەین ناودەبرێت. هەروەها لە ساڵی ١٩٧٩ ئەم هاپەینەمان هەبوو. ئەمە لە زەربەی شەشەکاندا ڕووەدات. بەیە فەمی جەراوجەر لەبەردەمماندایە. وا نییە شەش تەنیا بە خەپیشاندان بەردەوام بێت.

با ئەوەش بڵێم بەگومان خەپشاندانەکان دەبە بەرفروان تربن و بەربڵاوتریش دەبن. خەپشاندان ملیۆنان کەس دەهێنێتە سەر شەقامەکان. پەم وایە ئەمە بەم ئاراستەیە دەڕۆین. بەڵام گرنگ ئەوەیە شەش بەم شتە هازی نابێت. شەکە تەنها لە یەک بەردا نییە. پەویستە حکومەت لە هەموو لایەکەوە لە بەری جیاواز گەمارە بدرێت. بە نموونە با گریمانە بکەین کە لە ١ی خەزەڵوەردا خەپیشاندانەکمان لە لایەن ئەرانییەکانی دەرەوەی وڵات و خەڵکی بەشەرەف لە دەرەوەی وڵات هەبوو کە دەیانەوێت پاپشتی لە خەباتەکانی خەڵکی لە ئێران بکەن، کە زەر بەرفراوان بوو. هەنگاوێک کە فشاری خستە سەر حکومەتەکان بە ئەوەی هەوەستیان لە دژی کەماری ئیسلامی هەبێت. ئەمە لقەکی ترە، قەڵەکی تری شەشە. بەم مانایە دەبە بگوترێ یەکەم: لە پرسەی شەشدا شاهیدی فەمی جەراوجەری ناڕازایەتی و وەرچەرخان و گۆڕانکاری چەنایەتی دەبین و دووەم: ئەم پرسەیە هەوراز و نشێوی دەبێت و بەردەوام بەرز نابێتەوە. بەڵام

ئەم خولە هەرچییەک بێت، لەمودوا شتێک ڕوونە. دەبێ ناگەنتەوە بە ئابووری. مەرجەکان بە تەواوی گۆڕاون و بەیارە ئەم شێوە کارکان تەواو بکات.

خەلیل کەیوان: ئێوە بەردەوام جەختتان لەسەر پێویستی مانگرتنی سەرتاسەری و مانگرتنی گشتی کردووەتەوە. لە کوردستان دوو مانگرتنی گشتی هەبوو، حیزبیش یەکێک بوو لە بانگخوازەکانی. بۆچی هێشتا مانگرتنی سەرتاسەری لەو وڵاتەدا دروست نەبووە؟ پێت وایە هۆکارەکەی چییە؟ چی بکرێت بۆ دەستپێکردنی مانگرتنی سەرتاسەری؟

حەمید تەقوایی: هەر لەسەرەتاوە کە ئەمە جەختمان لەسەر مانگرتنی سەرتاسەری و مانگرتنی گشتی دەکرد، و لە ئاستی گشتیدا، پێویستی و گرنگی و ئیمکانیاتی ئەم باسەمان بەرز دەکردەوە، بۆچی هێشتا ئەم باسە لە کۆمەڵگادا بەربڵاو نەبووە. ئەمە دوای بیست ساڵ لە خەپیشاندانەکانی شارە کان ئەبینین لە هەموو شوێنێک باس لە مانگرتن دەکرێت. لە سۆشیال میدیادا، هاشتاگی مانگرتن لەسەر ئاستی وڵات نزیکەی بۆقەد هاشتاگی مەهسا ئەمینی بەاودێبێتەوە. دەبێتە هاوتێک. ئەم باسە لە نێو کرێکاران و لە نێو چین و توێژە جیاوازەکانی کۆمەڵگادا هەیە. تەنیا باس نییە. زانکەکان دەستیان بە مانگرتنی گشتی و سەرتاسەری کرد و ئەم بزووتنەوەیە بەردەوامە. خوێندکاران بەشداری دەکەن. هەندێک مامۆستای زانکە، هەندێک مامۆستا پێیوەست بوون بەمەوە. کرێکارانی هەفت تەپە و کرێکارانی نەوت، کرێکارانی نەوتی گرێبەست و فەرمی هەریەکەیان هەشداریان داوەتە حکومەت کە ئەگەر ئەو سەرکوتانە بەردەوام بێت، مانگرتن دەکەن. هەروەها بەشێک لە بازرگانان و دوکانداران مانیان گرتووە. لە ئێستادا بەشێک لە شۆفێرانی بارهەڵگرەکان مانیان گرتووە. ئەمە لەم ئاراستەیەدا پێشکەوتن بەدەست دەهێنین. بۆچی هێشتا مانگرتن بەو مانایە فراوانەی کە ئێوە وتتان دەستی پێنەکردووە. لە هەموو ئێراندا وەک لە کوردستان ڕووی نەداوە.

ئەمە ڕاوتکە. نابە چاوەڕێی ئێوە بین کە یەکسەر ڕووبدات، هەروەها چاوەڕێی ئێومان نەدەکرد کە لە ماوەی یەک دوو هەفتەدا هەموو وڵات مانگرتن بکات. لە ئەنجامدا هەروەها دەمانزانی کە خوێندکارەکان هەنگاوی یەکەم دەگرنە بەر. هەمیشە بەو شێوەیە بووە. چونکە خوێندکار دەتوانێت ئاسانتر واز لە خوێندن بهێنێت. مەچە بە پێل مەچنە زانکە. کۆبوونی خاو ناڕازیەتی دەربڕین بۆچی کرێکاران بژێوی خەزانەکەن. کاتێک بەیارەکی دەستجەمعی دەدەن، پێویستە بزانن کە سەردەکەون. دەبێت دنیابن لەوەی کە مانگرتن دەکەن. وە ئەمەش پێویستی بە ڕێکخستن هەیە. پێویستی بە پلەبەرزکردنەوە هەیە. ئەو وروژاندنی دەوێت. ڕازیکردن دەوێت. گوتارەکەی دەبێ لەگەیدا

بگونجێت. وەک خۆشبەختانە ئەم پرسیارە دەستی پێکردووە. زۆر گەشبینم. پێم وایە ئەمە بۆتە مانگرتنی سەرتاسەری دەبێت. سەرسوڕمانی ئۆرۆنی ئەوە بوو کە خوێندکارانی قوتابخانەکانی کچانیش پێویست بوون بەم بزووتنەوەیە. من پێم وایە بەشەکانی تری کەمپەینگاش بەم ئاراستەیە دەجووڵێن و مانگرتنی سەرتاسەری لە هەموو وڵاتدا دەبینین.

خەلیل کێوان: نزیکەی بیست ڕۆژە ڕاپەڕین دەستی پێکردووە و تا ئێستا ڕژێم نەیتوانیوە سەرکوتی بکات. هۆکارەکە چیە؟ ئایا توانای سەرکوتکردنی نییە یان سیاسەتێکی دیاریکراوی گرتۆتەبەر؟

حەمید تەقوایی: لە ڕوانگەی فیزیکییەوە، حکوومەت لە ژمارەی خەڵک و هێزی سەرکوتکەر و چەک و هتد کەم نییە، بەڵکو لە ڕوانگەی سیاسی و کەمپاینییەوە توانای دووبارەکردنەوەی ئەو کارەساتە نییە کە لە ساڵی ١٣٩٨دا دروستی کردووە . ئەگەر بتوانێت دەیکرد. من پێم وایە تاکتیکی ڕژیم ئەوەیە کە پچەپچە لەدان بکات. وەک ئەوەی لە زاهیدان و زانکۆی شەریف و زانکۆی تەبریز کردی. یەکێک لەو کەسانە پچەپچە لەدەدات و دادنیشێت و دەستگیرکردنی بەرفراوان ئەنجام دەدات. بەڵای من بەو هێوایەی مرۆڤەکان هەناسەی لەدەست بدەن. بەو هێوایەی شەقامەکە ماندوو بێت. بەو هێوایەی خەڵک وا بیربکەنەوە کە ناگەڕێنە هیچ شوێنێک و واز لە ناڕەزایەتی بهێنن. ڕژیم حساب بە ئەمانە دەکات. ئەم حیساباتانە بە تەواوی هەڵەن. دەبینین کە هەر گورزێک کە لەی داوە شەپۆلێکی نوێی ناڕەزایی دروست کردووە. بە نموونە هەرشی سەر حیزبەکان لە کوردستان بە مانگرتنی گشتی بەرەوو بووەوە. لە زاهیدان بە هەرشی خەڵک خۆپیشاندانی تووندوتیژ و پێکدادان دەستی پێکرد. هەرشەکە بە سەر خوێندکارانی زانکۆی شەریف لەگەڵ کاردانەوەی کەمپەینگادا بەرەوو بووەوە. بەڵام حکومەت هیواخوازە ناڕەزایەتییەکان کەم بکاتەوە. هیچ بژاردەیەکی تری نییە.

ئەم حکومەتە بە پاراستنی پێگەی خۆی لە هیچ تاوانێک بەس ناکاتەوە. پرسیار ئەوەیە ئایا دەتوانێت ئەمە بکات و دوای دوو هەفتە نەوەخێت؟ پێم وایە نیگەرانی ئەوان ئەمەیە. ئەو مەترسییەی هەستی پێدەکەن ئەوەیە کە ئەمجارەیان وەک ٩٨ نییە. بە لەدان ناکرێت. لەوانەیە لەبەدەن و بە نموونە دەخەکە بە ماوەی هەفتەیەک دادبەزێت، بەڵام هەفتەی داهاتوو بە هێزێکی زیاترەوە دەست پێدەکات. تەنانەت هەنگۆ سەرکوتکردنی شەقامیش کلیلی مانگرتنکان لەبدات و کەمپەگا دەست بە مانگرتنی سەرتاسەری بکات و بەم شێوەیە وەڵامی سەرکوتکان بداتەوە. ئەمانە لە حیساباتی حکومەتدان. پێم وایە لە بنەڕەتدا حساب بە ئەوە دەکەن کە خەڵک بفەنرێت. ڕێزکانی

خەپیشاندەران ماندوو دەبن و بەم شێوەیە پرسەکە نامێنێت. ئەوان زیاتر حساب بۆ ئەمە دەکەن. بەڵام لە هەمان کاتدا ئاگر خەپشاندانەکان زیاد بکەن، پێویستە چاوەڕێی سەرکوتی زیاتر بین.
خەلیل کێوان: لە هەموو پارێزگاکانی ئێران و لە جیهاندا هەزمکی مەزن لە دژی کۆماری ئیسلامی سەری هەڵداوە و هێژ لە دوای هێژ بەهێزتر دەبێت. تایبەتمەندیەکانی وەک یەکگرتوویی، هیوا، بوێری، دەستپێشخەری، ئامانج و دروشم، هەما و ناوی کۆدی هاوبەشی "مەهسا" دروست بووە. پێویستت بە زیاترە بۆ بردنەوە؟ هەنگاوەکانی داهاتوو چین؟
حەمید تەقوایی: هەنگاوەکانی داهاتوو بریتین لە فراوانکردنی خەبات لە ئاستە جیاوازەکاندا. پێشتر ئاماژەم بەوە کرد کە لە کۆمەڵگادا و لە کەشی ناڕازایەتیدا بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی دروست بووە. بە نموونە هەڵومەرجەکان تەواو جیاوازن لە شەشی ١٩٧٩. لەو سەردەمدا هیچ رەکخراو و کەسایەتی و دامەزراوە و ناوەندێک بونی نەبوو. کۆمەڵگاکە لە ساڵی ١٩٧٩ لەناکاو تەقییەوە. ئەمجارەیان دوای کوشتنی مەهسا ئەم تەقینەوەیەمان بینی، بەڵام ئەم کۆمەڵگایە خەی دامەزراندوە. زیاتر لە چوار دەیە خەبات دژی کۆماری ئیسلامی بووەتە هەی سەرهەدانی رەکخراوە چالاکەکان. ئەو رەکخراوانەی کە توانیویانە بە تایبەتی بە یارمەتی سۆشیال میدیا بوستنەوە و کار بکەن. بە نموونە شورای هاوئاهەنگی سندیکاکانی مامۆستایان کە لە ناڕازایەتی و مانگرتنی مامۆستایاندا ڕۆڵی کارای هەبوو. ئەمە شورای رەکخستنی ناڕازایەتی کرێکارانی گرێبەستی نەوتمان هەیە. ئەمە شورای هەفت تەپەمان هەیە. وە چەندین ناوەند و دامەزراوە و کۆمەڵەی تر. لە ئاستێکی گشتیدا، لە ئاستی مەدەنی و کۆمەڵایەتیدا، ئەمە رەکخراوە مەدەنی و رەکخراوی ناحکومیمان هەیە. ئەمانە هەموویان لە ئاستیدا رەکخراوی ناڕازایەتین. تەنانەت ئەوانەی خەیان بە مەدەنی ناودەبەن و بە نموونە دامەزراوەیەک کە دەڵێت ئێرکی پاراستنی ئاژەڵ، ئێرکی پاراستنی ژینگەیە، لە ئاستیدا دامەزراوەیکی ناڕازایە. هەمووان دەزانن کە ڕۆگی کەشکان کۆماری ئیسلامیە. تەنانەت لە دەخەکدا کە کۆمەڵگا بەم شێوەیە دانەمەزرابوو، لە ئاستیدا ناڕازایەتییەکی سیاسییان هەبوو، بەڵکو لە چوارچێوەی داواکارییە تایبەتەکانی بوارەکەی خەیاندا. ئەمە دروشم و داواکاری بەتە سیاسی و دژی حکومەت. ئارگومێنتی من ئەوەیە کە کۆمەڵگا دەبە هەموو ئەم جۆرە ئاسانکارییانە بکاربهێنێت. پێویستە کرێکار وەک کرێکار و مامۆستا وەک مامۆستا و فەرمانبەر وەک فەرمانبەر بۆرێنگاربێنەوە. نووسەر و هونەرمەند و شاعیر و سینەماکاران خاوەنی رەکخراو و ناوەند و کۆمەڵەی تایبەت بە

خەیانن. بزووتنەوەی دادگاییکردن بە تایبەت لە ئستادا چەندین دامەزراوەی هەیە. لە دایکانی خاورانەوە* تا کەمەی قوربانیانی تەقەکردن لە فەکە ئەکراینی و هتد و هتد. ئمانە دەبە ەیان هەبەت. مەبەستم ئەوە نییە کە هەموویان لە شەقامەکان بن یان تەنانەت مانیان لەسەر بەت. مەبەستم ئەوەیە کە بە ناو و واژەی خەیانەوە بن و نازایی خەیان بەرز بکەنەوە. بەیاننامەیەک بەاو بکەنەوە بانگەوازەک بکەن واژە کەبکەنەوە. پەویستە لەگە خەکدا هاوار بکەن کە کەماری ئیسلامیمان ناوەت. پەشتر دایکانی سکاکار ئەم کارەیان کردووە. لە کاتی هەبژاردنی ەئیسیدا دەیانگوت دەنگمان بە ەووخاندنە. ئستا با هەمان شت هاوار بکەن. ئارەزووی ئەمە ەووخاندنە. ئەمە بە حکومەت و هەموو خەکی جیهان ەابگەینن. ئەم بزووتنەوەیە پەشتر دەستی پەکردووە و هیوادارم زیاتر و زیاتر فراوان ببەتەوە.

بە بەوای من کەمەگا بە هەموو ئەم ئگار و دەسکەوتانەی ئەو خەباتانەی کە لەم چوار دەیەدا کەکە بوون، بەتە مەیدان. من بە تایبەتی ەووم لە شورا و کەمەی و کەمیتە و کەسایەتییەکانی بزوتنەوەی کرکاریە. و هەروەها کەسایەتی و دامەزراوەکانی بزووتنەوەی دادخوازی. بزوتنەوەی هونەرمەندان و نووسەران. بزووتنەوەی داکەکی لە مافی ژنان. بزوتنەوەی پەلکەزوتنەوەی پەلکەزینەکان. ئەمە لە ئەراندا بزووتنەوەی جیاوازمان هەیە بە کەسایەتی و چالاکوان و دامەزراوەی جیاوازەوە. پەویستە دەست بەیەکەوە بگرن و بە یەک دەنگ هاوار بکەن کە دەبە کەماری ئیسلامی بەوات. ئەمە ئەم حکومەتمان ناوەت. ئەمەش خەی زەمینەیەکی زیاتر بە مانگرتنەکان دەدات. لەرەشدا دیسان جەختکردنەوەم دەگەتەوە بە مانگرتن، مانگرتنی سەرتاسەری لەم خاەدا بەتەواوی یەکلاکەرەوەیە. وە لەرەشدا ەەی دامەزراوەکان و سەرکردەکان و چالاکوانان و کەسایەتییە کەمەایەتییە جیاوازەکان بەتەواوی یەکلاکەرەوە دەبەت.

خەلیل کیوان: بە ملیەنان خەکی ئران لە دەرەوەی سنوورەکان دەژین. بزووتنەوەی شەشگەانەی خەکی ئران لە هەردوو بواری ناوخەیی و دەرەوەدا تەواوکەری یەکترن. ەاپەینی ۱ی خەزەەوەری ئرانییەکان و ئامادەبوونی سەدان هەزار کەس بە پشتیوانی لە گەلی ئران لە زیاتر لە ۱۵۰ شونی جیهان نیشانی دا کە هەزەکی کاریگەر بە سەرکەوتنی شەش لە دەرەوەی سنوورەکان. ئەم هەزە هاوکەشەی نوە لە گەەپانی نەودەوەتیدا دادنەت. چن دەتوانرە هەزی ئرانییەکان لە دەرەوە بە باشترین و کاریگەرترین شەوە بە پشتیوانی لە شەشی ئران ەەك بخرەت؟

حەمید تەقوایی: خاەی یەکەم ئەوەیە کە ئەم هەزە مەزنە زەر بەهەزە.

چەند سەد هەزار کەس هەیە. ئاماری ورد لەبەردەستدا نییە، بەڵکو تەنها لە شاری تەرەنتە زیاتر لە پێنجا هەزار کەس هاتنە سەر شەقامەکان. کەواتە هەزکی زۆبەلاح هەیە. لە کۆتایی ئەم هەزە دەبێت ئامانج و ئارەزووکی دیاریکراو بخاتە سەر مێزکە و خۆباتی بۆ بکات. پەم وایە ئەم ئامانجە بایکۆتی تەواوەتی کۆماری ئیسلامییە لەلایەن حکومەت و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکانەوە. ئەو داوایەی کە ئەم بزووتنەوەیە دەتوانێت بەسەر حکومەتکاندا بیسەپێنێت. چونکە ەای گشتی لای ئەمەیە. هەموو مرۆڤە شەریفەکانی جیهان، هەموو ژنانی جیهان، هەموو پیاوانی ئازادیخوازی جیهان، هەموو سەندیکا کرێکارییەکان، حیزبە چەپ و پێشکەوتنخوازەکان و هەرکەسێک ئیدیعای مافی مرۆڤ بکات، هەموویان چاویان لەسەر ئێرانە لەم بارودۆخدا. دروشمی ژن، ژیان، ئازادی دروشمی هەمووانە. هەمووان ناوی مەهسایان بیستووە. دۆخێکی باشە کە دەتوانین بە هەزی ناڕازایی ئێرانی دانیشتووی دەرەوەی وڵات و خەڵکی وڵاتانی رۆژئاوا هاوشانی ئێرانییەکان بایکۆتی کۆماری ئیسلامیی ئێران بەسەر حکومەتکاندا بسەپێنین. خۆشبەختانە لە خەپیشاندانەکەدا کە لە ٢ی ئۆکتۆبەر لە ڤانکۆڤەر بەڕێوەچوو، ئەم داواکارییە وروژێنراوە. لە شاری تەرەنتە، حاجیەد ئیسماعیلیەن، وتەبێژی کەمپەینی بنەماڵەی قوربانیانی فڕینی PS752، باسی لە دەرکردنی باڵوێزەکانی کۆماری ئیسلامی لە وڵاتانی جیاواز کرد و ئەم داواکارییەی وروژاند. ئەم گوتارە ئێستا زۆر فراوانە و پشتیوانییەکی زۆری هەیە. تا ئێستا کاریگەریی ئەمە دەبینین. دوێنێ لە پەرلەمانی یەکێتی ئەورووپا و لە پەرلەمانی فەرەنسا باسی مەهسا کرا. ناڕازایی خەیان بۆ حکوومەتی ئێران ڕاگەیاند. بۆ یەک خولەک بێدەنگ بوون. خەپشاندانکەیان بۆ دروست زانی و هتد و هتد. ئێستا گوتاریان گۆڕاوە. چە ند دە یە بە ردە وام ئە و قسانە مان بە شێوە ی کە مپە ین و لە بی و نامە ی کراوە دا بە گوێی حکوومە تە کان هێناوە ، بە ڵام کاردانە وە ی ئە وتەیان نیشان نە دا، بە ڵام ئە مڕۆ خە بات و تێکۆشانی خە ڵکی ئێران گوێی کردنە تە وە . لە ژێر گوشاری شۆڕشی گەلانی ئێرانە کە ئێستا هێزوستی خەیان دەگۆڕن و کۆماری ئیسلامی مەحکووم دەکەن و بەرگری لەم خەڵکە دەکەن. ئەمە باشە، بەڵام بۆ هیچ شۆڕێک بەس نییە. دەتوانین و دەبێ حکوومەتکان بۆ تایبەت حکوومەتکانی رۆژئاوا و هەروەها رێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی وەک یەکخراوی کار و نەتەوە یەکگرتووەکان و بەرپرسی ڤیستیڤاڵ و پێشبڕکێ وەرزشیەکان میهرەجانە هونەرییەکانداهتد ناچار بکەین و داوایان لێبکەین کە کۆماری ئیسلامی بکەنە دەرەوە. پەوە ندییە کانیان لە هە موو ئە و ئاستانە دا لە گە ڵ کۆماری ئیسلامی ببڕن. پەیستێ

باییزخانەکانی دابخرێن. ئەمە داخوازییەکە کە بە بۆای من دەتوانرێت بە دەسەڵاتی شارەزا لە خودی ئێراندا بسەپێندرێت بەسەر حکومەتەکاندا، کە بۆتە هۆی جموجۆڵی سەدان هەزار کەس لە دەرەوەی وڵات و ناچار بکرێن بایکۆتی کەماری ئیسلامی بکەن. وەک چۆن حکومەتی ئۆفریقای باشوور لە هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا ڕووبەڕووبوونەوە و گۆشەگیر کرا، بایکۆت هەزمکی گرنگ و یەکلاکەرەوە بوو لە ڕووخاندنی حکومەتی ئاپارتایدی ئەو وڵاتە. ئەمجارەش دەتوانێت هەزمکی گرنگ بێت لە ڕووخاندنی ژەمی ئاپارتایدی ڕێگەزی لە ئێراندا. بە مانایەک دەکرێ بگوترێ کە دەتوانین کەماری ئیسلامی لە دەرەوەی وڵات بڕوخێنین و بەم کارەش دەتوانن دنیابن کە دەسەڵاتی شارەش لە ئێران دە هەندێ بەهەزتر دەبێت. وە زۆر ناخایەنێت تا ئەمە حکومەت لە ئێرانیشدا بڕووخێنین. ئەمە ئەو پرسیارە کە پەموایە هەزەکانی ئێران و هەزە ناڕازییەکانی دەرەوەی وڵات دەتوانن پێیەوی لە بکەن و بگەنە ئامانجی خۆیان.

خەلیل کێوان: هەوا و نیشانەکانی پەرتەوازەی و سەرلەشێواوی و گومان لە ڕیزەکانی حکومەت و هەزە سەرکوتگەرەکاندا دەبیسترێت و دەبینرێت. پەدەچێت هەموو پاشکۆیەک وەک نیشانەی کۆتایی سەیر بکەن. ئایا دەکرێت حکومەت بکشێتەوە؟ حکومەت ڕووبەڕووی چ هەڵبژاردەیەک دەبێتەوە؟ ئایا ئێگەری کودەتا هەیە؟

حەمید تەقوایی: تا ئەو شوێنەی کە پەیوەندی بە پرسی پاشکۆ هەیە، هیچ شوێنکیان نییە بە پاشکۆکردن و خۆیان دەیزانن. پاشکۆی یەک ملیمەتر لەوانە بە مانای هەرشی چەند کیلەمەترێک لەلایەن خەڵکەوە دەبێت. ئەمە خەسڵەتی هەموو دیکتاتۆرێتکانە. هەموو دیکتاتۆرێک و هەر حکومەتێکی پاوانخواز و ستەمکار دەبێت تا دوا سات لە پاڵ قسەکانیدا بوستێت و ناتوانێت پاشکۆ بکات. تەنانەت ئەگەر ناچاریش بێت، کە ڕەنگە ناچار بێت هەندێک ئیمتیازات بکات، ئەوا خەڵک هەر بەوەوە ناوستن.

دەبینیت ئیتر کەس ئەم حکومەتەی ناوێت، خەڵک نایانەوێت تەنها یاسا بگۆڕێت یان ئەمە بەوات و ئەو بێت یان ئەم فراکسیۆنە بێت و ئەو فراکسیۆنە بەوات. ئەمە پرسەکە نییە. خەڵک دەیانەوێت و ڕایدەگەیەنن کە هەموو کەماری ئیسلامییان ناوێت، دەڵێن پێویستە لەناوببرێت. خەڵک دەیانەوێت ئەم حکومەتە بە هەموو فراکسیۆن و یاساکانییەوە و هتد لەناوببرێت. بۆیە ئەم جۆرە مانۆڕانە بۆڕو هیچ شوێنکی نابات و وەڵامی خەڵک ناداتەوە و بەپێچەوانەوە ئاگری خەبات هەڵدەگیرسێنێت و حکومەتەکانیش ئەمە دەزانن و پێم وایە تا ئەو شوێنەی کە دەتوانن وازناهێنن.

لە لایەکی دیکەوە هەوە دەدەن نکۆڵی لە ناڕەزایی و تووڕەیی جەماوەر

بکەن. بەڵام ئەم زیاتر لاوازیان دەکات. بە نموونە ئەم قسە گاڵتەجارییە کە دەڵێت ناڕازایەتییەکانی ئێستا لە ژێر کۆنترۆڵی ئیسرائیل و ئەمریکا و دوژمنکی بیانیدایە، ئەوەندە هوون وئشکرایە کە تەنانەت پێزکانی خەیان باوەڕیان پێی نییە. بەڵام ناچارن بەردەوام بن لە دەرکەوتنکان. ئەم دەبەتە پاساودانان و گوتاریان تا ڕادەیەکی دوایی.

لە هوانگەی کودەتاکەوە پەموانییە ئەم حکومەتە کودەتا هەڵگر بێت. چونکە گروپی چەکدار و سوپا و بەسیج و فەیلەق و جل و بەرگ مەدەنییەکان و هتد زۆرن. وە هەریەکەیان مافیایەکی ئابوری-حکومەتین، ژێرخانێکی یان ئاخوندێک و ئایەتوڵایەک لە سەرییەوە وەستاوە. نوسینگەی هابر بۆنەو بەردەی خۆی هەیە، لۆلایەکی تریشەوە ئاستان قودس ڕەزەوی بۆنەو بەردەی خۆی هەیە و لە هەمان کاتدا هەمیشە بەریەککەوتن لەنێوان سوپا و هێزە چەکدارەکانی تردا هەبووە. ئەم کێشەیەکە. بابەتکی دیکە کە لە بەرنامەیەکی تردا بۆتانم هوون کردەوە ئاوێنە کە کودەتاکە یان دژیەوێت خامنەیی لابدات یان دژیەوێت بیهێنتەوە. ئەگەر بیەوێت جڕخت لەوە بکاتەوە کە هیچ ناگەڕێت، وەک کودەتایەک دەبێت کە خەڵک هژانە سەر شەقامکان ئابەویان برد. ئەستاش هەر کودەتایەک بیەوێت خامنەیی بهێنتەوە، ناچێتە هیچ شوێنک. وە ئەگەر بیەوێت خامنەیی لاببات، ئەم یەکک دەبێت لە دەسکەوتە گرنگەکانی خەڵک، بەدەنیاییەوە خەڵک هەر بەوەوە ناوەستێت و دژێت بە هووخاندنی تەواوی حکومەت. جگە لەوەی کە هەر جۆرە کودەتایەک هەنگاو ببەتە هەی ناکۆکی نێوان هێزە چەکدارە جیاوازەکانی خودی حکومەت. وا نییە هەموو فراکسیۆنکانی حکومەت لە ژێر چەتری فەقیان ژێرخان یان فەقیان لیوا یەک بگرن. ئێستا چەسپی حکومەت خامنەیییە. ئەگەر خامنەیی بموات، حکومەت دەبێت بەهەزار پارچەوە.

هەرچەندێک سەیری بکەیت، من پەموانییە ئەم دەسەاتە بە کودەتا لانابرێت. لەوانییە دەست بە جۆرێک لە حوکمەانی سەربازی بکات، بەڵام بە بەوای من خەڵک ئابەوی دەسەاتی سەربازی دەبات و پشتگوێی دەخات.

خەلیل کێوان: سیاسەتی زلهێزە جیهانی و ناوچەییەکان بە تایبەت ڕژئاوا و ئەمریکا چییە و چۆن دەتوانن کاریگەرییان لەسەر دروست بکەن؟

حەمید تەقوایی: تەنیا بە دەسەاتی شەقام و دەسەاتی خەڵک و ناوخۆی ئێران و دەرەوە دەکرێت کاریگەری لەسەر حکومەتکان دروست بکرێت و لە ئێستادا کاریگەرییەکانی دەبینین. تەنیا بە هەی فراوانبوونی خەبات لە ئێران و ڕەنگدانەوەی لە دەرەوەی وەات،

ئەگەر بینیتان ئەستا حکوومەتەکانی رۆژئاوا باس لە مەحکووم کردنی کەماری ئیسلامی دەکەن، یاخود لە مەجلیسەکان بە یادی مەهسا بە خولەکەک بەدەنگن، یان بە ووتی ئایدگەینن کە مافی مرۆڤ لە ئێران پشێل دەکرێت و خەڵک ئەم حکومەتەی ناوێت و هتد. لە دیموکراسیەکانی رۆژئاوادا دەنگی خەڵک یەکەکە لە نیشانەکانی هەڵوەستگیریە، بە تایبەت پەرلەمانتاران و بەرپرسە هەبژێردراوەکانە. دەسەڵاتداران دەبینن ئەگەر کەسەک لە پاڵ کەماری ئیسلامی بوەستێت دەنگەکانی لەدەست دەدات. هەر بەم هەیشوە خەیان لە کەماری ئیسلامی دوور دەخەنوە و بە شوەی زارەکی ئیدانەی دەکەن. تائەستا ئیجرائاتیان نەکردووە و پوەیستە ئەمە ببینرێت، بەڵام ئەم هەوەستانە دەسکەوتی شەشی ئێران و خەباتی خەڵک و پاپشتی خەباتی خەڵکە لە خودی وەاتانی رۆژئاوادا. من پەم وایە لە قۆناغی یەکەمدا ئەم حکومەتانە هەوە دەدەن کەڵک لەو ئاستیە وەربگرن کە ئەستا کەماری ئیسلامی لە ژێر گوشاردایە بە ئەوەی لە دانوستان و مامەڵەکانیاندا دەستی باڵایان هەبێت و خاڵی زیاتریان دەست بکەوێت. ئەم جۆرە حیسابکردنە ئەستا لە پشت ئەم جۆرە جووڵانەوەیەوەیە. بە نموونە لە حاڵەتی (JCPOA) بڕجام بە لەبەرچاوگرتنی ئەو گوشارانەی کە ئەستا لەسەر کەماری ئیسلامین، دەتوانن خاڵی زیاتریان دەست بکەوێت، بەڵام بەبێ گوەدانە حیساباتی ئەوان، پشتیوانی لە خەباتەکانی گەلی ئێران و ئیدانەکردنی ئاشکرای حکوومەتەکان لە کەماری ئیسلامی دەسکەوتکی بزووتنەوەی شەشگەڵانەی خەڵکە، ئێران فاکتەری گوشارە بە سەر کەماری ئیسلامی. بە تایبەت کە ئەم جۆرە حیساباتی دیپلەماسی بە خەرایی ئاڵز دەبێت. بەسە کە ئەم شەشە بە چەند هەفتەیەکی دیکە بەردەوام بێت بە ئەوەی حکومەتەکانی رۆژئاوا ناچاربن هەوەستی بەهەزتر و ووەنتر بگرنەبەر و فەرمانی هەوشوەنی کاریگەرتر لە دژی کەماری ئیسلامی بکەن.

ئەمە هەلومەرجەکان تا ئادیەک لەبارن بە پاڵنانی حکومەتەکان و دامەزراوە نودەوەتییەکان بە هەتکردنەوە و بایکەتی کەماری ئیسلامی. ئەم گوتارە دەبێ لە هەموو وەاتاندا سووتەمەنی پە بدرێت کە کەماری ئیسلامی نوێنەری خەڵکی ئێران نییە، بکوژی ئەوانە و پوەیستە داوا لە هەموو حکومەتەکان بکرێت بایکەتی بکەن.

ئەمە دەماندوەت حکومەتەکان باییزخانەکانی کەماری ئیسلامی دابخەن و پەیوەندی سیاسی و وەرزشی و هونەری لەگەڵ ئەم حکومەتە ببڕن. واتە رەک ئەوەی لە رژێمی ئاپارتایدی باشووری ئەفریقادا روویدا. سەرەتا حکومەتەکان بە شوەیەکی لائوبالانە هەسوکەوتیان دەکرد، بەڵام بزووتنەوەکە لە باشووری ئەفریقا ئەوەندە بەهەز و دینامیکی بوو کە ناچار بوون هەوەستەکی توند لە دژی حکومەتی ئەفریقای

باشوور بگرن و بە داهاتوو و کورسی خەیان بایکۆتی بکەن. لە دەسپێکی کۆماری ئیسلامیشدا دەبە ئەمە هاووبەدات و پەم وایە دەخەکە بەم ئاراستەیە دەڕوات.
خەلیل کەیوان: بابەتێک کە سەرنج ڕادەکێشێت و بەردەوام قسەی لەسەر دەکرێت ئەوەیە کە لەم بارودۆخەی ئێستادا هاپەینی شۆڕشگێڕانەی خەڵک سەرکردەیەکی دیاریکراوی نییە. ئایا ئەم شۆڕشە بەبە هابەرایەتی دەتوانێت سەربکەوێت؟ هابەرایەتی چەن دروست دەبێت؟
حەمید تەقوایی: بگومان شۆڕش پەویستی بە هەزکی پشەنگ هەیە، بەڵام ئەمە هەشتا لە سەرەتای ڕێگادایە، لە قەناغێکدایە کە شۆڕش شکڵ دەگرێت و خەڵك ڕێکدەخەن و دەنگ گۆڕپانەکە. بە بەوای من سەرکردایەتی شۆڕش لەگەڵ خودی شۆڕشدا لەدایک دەبێت و لە پرۆسەی شۆڕشدا بەرز دەبێتەوە. سەرکردایەتی هیچ شۆڕشێک پشوەخت نازانرێت. لە پرۆسەی شۆڕشدا دیاری دەکرێت. بە نموونە لە چەند مانگی کەتایی شۆڕشی هووسیادا، بەلشەفییەکان دەستی سەرەوەیان بەدەست هێنا و هابەرایەتیان گرتەدەست. لە هەموو شۆڕشکاندا کەم تا زۆر وەک یەک بووە، سەرکردایەتی شۆڕش لە پرۆسەی شۆڕشدا دروست دەبێت.
بگومان ئەمە لەسەرتادا بەبەدەنگی هونادات. حیزب و هێزی هێکخراو لە کەمەگادا هەن کە لە زۆر پێش شۆڕشەوە چالاکن. هەروەها لە ماوەی شۆڕشدا ئەو حیزبانە هەوە دەدەن کاریگەری لەسەر پرۆسەی شۆڕش بکەن و بە پشەوەی بۆرن بەرەو ئامانجەکانیان. چارەنووسی شۆڕش، سەرکەوتن یان شکست و شەواندنی بە تەواوی بەستراوەتەوە بە هێزی حیزبەکانەوە لە شۆڕشدا.
هەروەها پەویستە ئەوە لەبەرچاو بگیرێت کە لە هەلومەرجی شۆڕشگێڕانەدا کەمەگا زیاتر و تونددەوتر دەبێت و حیزبەکانی ئۆپۆزسیۆن زیاتر هووڵە چەپ دەکەن. ئەمە ئەمە شاهیدی ئەمەین. ئەمە هەموو لایەنێک، هەموو ئۆپۆزسیۆنێک، بانگ کراوە بە هووخاندن. تەنانەت ئەو لایەنانەی کە تا چەند مانگێک لەمەوبەر باسیان لە هووخاندنەکە نەکردووە، وتیان گواستنەوە، وتیان هووخاندن – هەشتا هەندێک هێز هەمان شت دووبارە دەکەنەوە – زۆربەیان دەبێت هەوەستەکی هادیکاڵتر بگرنەبەر. بەم مانایە خودی شۆڕش وەک چەن هووخسار و هونەرمەند و ناوداران هادیکاڵتر و چەپتر دەکات، حیزبەکانیش بۆرەو چەپ پاڵ دەنێت.
خەلیل کەیوان: باست لە ڕۆڵی حیزبەکان کرد لە پرۆسەی ڕووخاندندا. هەروەها لە هەندێک شرۆڤەکار دەبیستین کە ئەو قەناغەکە کە حیزبەکان هەڵە دەگەڵن و بەرەبەرە زیاتر دەبنە بەرچاو. وەڵەی خەت چییە لەسەر ئەو پرۆسەیەی کە لە پێش و ئەو هەڵەی کە حیزبەکان و بە تایبەت حیزبی کەمۆنیستی کرێکاری دەتوانن بیگەڕن؟

حەمید تەقوایی: خودی شەش نیشاندەرەکە بۆ ئاوەی خۆک باش لە خراپ جیا بکەنەوە. حیزب هەن کە ماوەیەکی زۆر چالاکن، لە دەرەوە و ناوخۆی وڵات چالاکن، بەڵام ماوەیەک لایەنی سوزەکان بوون، لە سەردەمکدا لایەنگری ریفەرمخوازەکانی تر بوون یان پێوەندییان بە بزووتنەوەی وەنەوشەییەوە کرد، ئەو پارتانەی کە لە بیرکردنەوەیاندا شەش واتە پشتویی .وە ئاژاوە و ناکۆکییە ، ئەم جۆرە حیزبانە ئەمڕۆ بانگەشەی شکستخواردەی دەکەن ! ئەمە ئەو حیزبانە لە ژێر کاریگەریدان، لە ژێر فشاری شەقامدان و بۆ ئەوەی لە دەرەوە نەهێڵرێنەوە، بۆ ئەوەی نەبنە پەراوێز، دەبێت خۆیان لەگەڵ خەڵکی شەشگۆشە نیشان بدەن. بەڵام پێم وایە کەمتر گاهەبژاردەی دروست دەکات.

نیشاندەری کەمتر گا تەنیا هەڵوەستی ئەستای حیزبەکان نییە، بەڵکو حیزبەکان تا چەند لە تەمارەکانیاندا و لە مژووی چالاکییەکانیاندا دژی تەواوی کەماری ئیسلامی وەستاون و تا چەند سیاسەت و ستراتیژەکانیان بنیات نراوە لەسەر شەشکی ژێروژورکەری دژی تەواوی سیستەمکە هەبووە.

ئەو هێزە ئایدیکاڵەی کە جەمسەری پێچەوانەی تەواوی کەماری ئیسلامیە و نزیک هەر ئەمڕۆ بەکوو لەو ڕۆژەدا کە وەهمی دووانەیی هەشتا لە کەمتر گادا زاڵ بوو، بە تایبەت لە ئەپێزیسیۆنی ئاستدا، وەهمی سوز و وەنەوشەیی، لە دژی ئاوەستا بزووتنەوە و هتد دژی وەستانەوە، بەڵای من دەتوانە لەم دەخەدا ڕەخنەکی گرنگ بگرێت.

خاڵی سەرەکی ئاوەیە کە لە کاتی شەشدا هەموو کەمتر گا زیاتر و زیاتر بەرەو چەپ دەگۆڕێت و هەر بەیەش ئەو حیزبە ئایدیکاڵەی کە نوێنەرایەتی چەپترینەکان دەکات، واتە قووڵترین ڕەخنە و قووڵترین ناڕەزایەتی بەرامبەر بەهەموو سیستەمکەیە، قازانج دەکات کاریگەری زیاتر لە کەمتر گادا دەبێت و دەبێتە خشتویستی جەماوەر.

لەم قۆناغەدا دەتوانین ئاستی دروشم و سیاستەکانمان و بەها ئایدیکا و مرۆییەکانمان و خواستراوی و جێبەجێکردنی بۆ کەمتر گا نیشان بدەین تا دەتوانین.ڕەخنەی قوڵ لە بۆ مافی و نایەکسانی، ڕەخنەی قووڵ لە هەژاری، ڕەخنەی قووڵ لە سەرکوت، ڕەخنەی قووڵ گرتن لە هەر جۆرە حکومەتێکی سەروخێکی یەکبگرن و کێبنەوە بۆ ئاوەی دامەزراوە و ڕەکخراوە جەماوەری و خێکییەکان بەم ئاما ئایدیکاڵە تەیار بکرێن و بتوانین گورزی کاتایی لە حکومەت بدەین.

ئەمە هەمیشە جێختمان لەوە کردووەتەوە کە دەکرێت ئەم دەسەاتە بە زەبری مانگرتن و خۆپیشاندان بووخێنرێت. ئەمە هەمیشە وتمان ئەم حکومەتە فراکسیۆنێکی خراپتر و باشتری نییە، سوز و وەنەوشەیی و ڕەش هەمویان وەک یەکن. ئەمە هەمیشە جێختمان لەسەر ڕووخاندنی

تەواوی سیستمی کۆماری ئیسلامی کردووەتەوە، هەمیشە وتوومانە کە هەڵاواردن لە دژی ژنان، حیجاب، و ئاپارتایدی سێکسی پرسێکی گرنگی کۆمەڵگای ئێران و پاژنەی ئەکیلی کۆماری ئیسلامییە و ئەمڕۆش مژدەدەر بوونی لە شەشی ژنان. ئەمە هەزمان لە دەوری ئەم ئایەی کۆکردەتەوە، هەموتی جەراوجەرمان لە دژی لە سێدارەدان، دژی بەردبارانکردن، دژی بە مافی ژنان، بە ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی، بە بەرگریکردن لە مافی منداڵان، لە بەرگریکردن لە ئاوارەکان و هتد هتد بخستووە، لەگەڵ دامەزراوەی چالاک و کاریگەر لە دەوروبەری وەک ئەمە لە خەباتی مەیدانیدا، لە بزووتنەوەی کرێکاری، لە بزووتنەوەی مامۆستایان، لە بزووتنەوەی خانەنشینان، لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی ژنان، لە بزووتنەوەی دادگاییکردن و هتد چالاک بووین. ئەمە دەبینین کە کۆمەڵگا لەسەر پێوەرێکی ملیۆنان وەڵامێکی ئەرێنی دەداتەوە بە هەموو ئەم دروشم و داخوازی و ئامانجانەی کە لە سەرەتای دامەزراندنی حیزبەکەمانەوە بووەتە جگەی سەرنجی خەبات و تێکۆشانی حیزبەکەمان.
خاڵێکی دیکە ئەوەیە کە پرسەی شەش هاوکات و هاوتەریب لەگەڵ سەرهەڵدانی حیزبە شەشگرەکە و ئادیکاڵەکان، پێکهێنانی بزووتنەوەی خەباتی جەماوەریی لەگەڵدایە. کۆمیتە، سشوراکان، ئەرگانی بزووتنەوەیی گەرەک، کۆمیتەی مانگرتن و هاوشێوەکانی لە ناخی شەشدا پێکدێن. لە ئێستادا گەنجان سەرقاڵی پێکهێنان و بانگهێشتکردن و کۆکردنەوەی لیژنەکانن بە بزووتنەوەیەکی هەمەت لە گەڕەکەکان. ئەم بزووتنەوانە لە زانکۆکان و لە کارگەکان و تەنانەت لە قوتابخانەکاندا دروست دەبن. ئەم دەزگا و بزووتنەوانەش بەرهەمی شەشن. ئەم بزووتنەوانە مەیلی بەرەو ئەو حیزب و هێزە دەبن کە هەمیشە نوێنەرایەتی ئادیکاڵترین و قووڵترین ڕەخنەی لە تەواوی بارودۆخی ئێستای کردووە.
ئەمە چەندین ساڵە پێش ئێستا مانیفێستی شەش و ڕووخانمان باوکردووە. ئەو بەیاننامەیەدا، بۆگەکانی ئەو بەیاننامەیە، لە پووڕە باشکانن بە جیاکردنەوەی چاک لە خراپ. لە نەو هێزەکانی ئۆپۆزسیۆندا بەردەوام جەخت لەوە دەکەینەوە کە پێویستە خاڵێک خۆی بە بزووتنەوەکانی خۆی بەتە پشەوە و بە ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی دەستبات بگرێتە دەست و ئەو حیزبانەی کە ئەمە دەڵێن، ئەو حیزبانەی کە ئەم ئایەیان هەڵگردووە، پەموایە چانسێکی زەریان هەیە بە ئەوەی ببنەکەی گرنگ بگێڕن لەم پشهاتانە و پرسەی شەشدا. کۆمەڵگا ئادیکاڵترین لایەنگران بانگ دەکات بە مەیدان و بە ئابڕایەتی، ئەمەش ئامادەین ئەم بکەین بگەین.
خەلیل کێوان: کۆمەڵگا پێی وایە کۆماری ئیسلامی دەوات. با بیخەینە بەرچاومان کە کۆماری ئیسلامی کۆتووە. دوای ڕووخاندنکە

دۆخەکە چۆن دەبێت؟ هەندێک باسی ڕیفراندۆم و دەستوور دەکەن؟ ئای ئەوە چیە؟ حکومەتی داهاتوو چۆن دیاری دەکرێت؟
حەمید تەقوایی: لە سەردەمکدا پارتە ئیپزسیۆنە ئیستاوەکان پێشنیاری ڕیفراندۆم و دەستووریان کرد وەک بەدیلێک بۆ ڕووخاندن. ئێستاش هەر هەمان شتە. بەڵام ئەی من ئەمانە نێگا بۆ کەس نیشان ئەدەن، نە پێوەندییان بە شێوەی نێوان خێڵەک و حکومەتەوە هەیە. خودی شێوەشی ئێستا وێنەیەکی یەکلاکەرەوەیە بۆ پلانەکانی وەک ڕیفراندۆم بۆ "گواستنەوە" لە دۆخی ئێستاوە.
ته نانه ت له و شوێنانه ی باس له سه ر دیاریکردنی حکوومه ت له دوای ڕووخاندنی کەماری ئیسلامییه ، ریفراندۆم و ده ستوور و هتد، جۆر و سیاسه ته کانی حکومه تی داهاتوو دیاری ناکه ن.
ئەمە جۆخت لەسەر دەستپاتی ئاستوخێی خێڵەک دەکەینەوە لە داشتنی سیستەمی داهاتوودا. لە سەردەمی شێشدا، لە پرسەی شێشدا ئەرگانی خەباتی خێڵەک لە کەمێگادا دروست دەبن. خێڵەک ێکدەخرێن و دەسێپات بەکاردەهێنن بۆ ڕووخاندنی حکومەت. لەم پرسەیەدا شورا و ێکخراوی وەک شورا پێکدێن و خێڵەک دەبێت لەێگەی ئەو ێکخراوانەوە حکومەت و سیستەمی داهاتوو لە قاڵب بدەن. نابێ خێڵەک دوای ڕووخانی حکومەت بچنەوە ماڵەوە و حیزبەکان لەسەر سەریان حکومەت پێکبهێنن.
هەر جۆرە هەڵبژاردنێك هەیە، ئەگەر ریفراندۆم پێویست بوو، یان دەستوور پێویست بوو، دەبێت خەڵکی ڕێکخراو ڕێی سەرەکی هەبێت. نێک لە لوتکەی سەری خێڵکەوە ئایبگرێنین کە کەماری ئیسلامی نەماوە، ئێستا بەنەوە ماڵەوە، ئەرکتان پێ دەسپێرین، مەجلیسی دامەزرێنەرتان بۆ دروست دەکەین، دەستوورتان بۆ دەنوسین. ئەمەش نابێت قبوڵ بکرێت و نابێت ێگە بدرێت. لەم قۆناغەدا دەتوانین ئاستی دروشم و سیاستەکانمان و بۆها ئایدیکاڵ و مرۆیەکانمان و خواستراوی و جێبەجێکردنی بۆ کەمێگا نیشان بدەین تا دەتوانین.و نایەکسانی، ێخنەی قووڵ لە هەژاری، ێخنەی قووڵ لە سەرکوت، ێخنەگرتنی قووڵ لە هەر جۆرە حکومەتێکی سەروخێکی، یەکبگرن و کەبنەوە بۆ ئاوەی دامەزراوە و ێکخراوە جەماوەری و خێکییەکان بەم ئاڕا ئایدیکاڵە تەیار بکرێن و بتوانین گورزی کۆتایی لە حکومەت بدەین.
ئەمە هەمیشە جێختمان لەوە کردووەتەوە کە دەکرێت ئەم دەسێاتە بە زەبری مانگرتن و خۆپیشاندان بووخێنرێت. ئەمە هەمیشە وتمان ئەم حکومەتە فراکسیۆنێکی خراپتر و باشتری نییە، سەوز و وێنەوشەیی و ێش هەموویان وەک یەکن. ئەمە هەمیشە جێختمان لەسەر ڕووخاندنی تەواوی سیستمی کەماری ئیسلامی کردووەتەوە، هەمیشە وتوومانە کە هێاواردن لە دژی ژنان، حیجاب، و ئاپارتایدی سێکسی پرسێکی گرنگی

کۆمەڵگای ئێران و پاژنەی ئەکیلی کۆماری ئیسلامیی و ئەمڕۆش مژدەدەر بووین لە شۆڕشی ژنان. ئەم هەزمان لە دەوری ئەم ئایەی کۆکردەتەوە، هەمەتی جەراوجەرمان لە دژی لە سێدارەدان، دژی بڕدبارانکردن، دژی بە مافی ژنان، بە ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی، بە بڕگریکردن لە مافی منداڵان، لە بڕگریکردن لە ئاوارەکان و هتد هتد بکخستووە، لەگەڵ دامەزراوەی چالاک و کاریگەر لە دەوروبەری وە ئەمە لە خەباتی مەیدانیدا، لە بزووتنەوەی کرێکاری، لە بزووتنەوەی مامۆستایان، لە بزووتنەوەی خانەنشینان، لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی ژنان، لە بزووتنەوەی دادگاییکردن و هتد چالاک بووین. ئەمە دەبینین کە کۆمەڵگا لەسەر پێوەرێکی ملیۆنان وەڵامێکی ئەرێنی دەداتەوە بە هەموو ئەم دروشم و داخوازی و ئامانجانەی کە لە سەرەتای دامەزراندنی حیزبەکەمانەوە بووەتە جگەی سەرنجی خەبات و تێکۆشانی حیزبەکەمان.
خاڵێکی دیکە ئەوەیە کە پرسەی شۆڕش هاوکات و هاوتەریب لەگەڵ سەرهەڵدانی حیزبە شۆڕشگێڕ و ئادیکاڵەکان، پێکهێنانی بکخراوی خەباتی جەماوەریی لەگەڵدایە. کۆمیتە، شورا، ئۆرگانی بکخستنی گۆڕێک، کۆمیتەی مانگرتن و هاوشێوەکانی لە ناخی شۆڕشدا پێکدێن. لە ئێستادا گەنجان سەرقاڵی پێکهێنان و بانگهێشتکردن و کۆکردنەوەی لیژنەکانن بە بکخستنی هەمەت لە گۆڕەکان. ئەم بکخراوانە لە زانکۆکان و لە کارگەکان و تەنانەت لە قوتابخانەکاندا دروست دەبن. ئەم دەزگا و بکخراوانەش بەرهەمی شۆڕشن. ئەم بکخراوانە مەیلی بەرەو ئەو حیزب و هێزە دەبن کە هەمیشە نوێنەرایەتی ئادیکاڵترین و قووڵترین بزاخنەی لە تەواوی بارودۆخی ئێستای کردووە.
ئەمە چەندین ساڵە پێش ئێستا مانیفێستی شۆڕش و ووخانمان بەیاوکردەوە. ئەو میساقە، بگرکانی ئەو میساقە، لە پێوەرە باشکانن بە جیاکردنەوەی چاک لە خراپ. لە نێو هێزکانی ئۆپۆزسیۆندا بەردەوام جەخت لەوە دەکەینەوە کە پێویستە خاڵێک خۆی بە بکخراوکانی خۆی بەنێ پشتەوە و بە ووخاندنی کۆماری ئیسلامی دەستبات بگرێتە دەست و ئەو حیزبانەی کە ئەمە دەڵێن، ئەو حیزبانەی کە ئەم ئایەیان هەڵگردووە، پێموایە چانسکی زۆریان هەیە بە یاریکردنی ڕۆڵکی گرنگ بگێڕن لەم پشهات و پرسە شۆڕشگێڕانەدا. کۆمەڵگا تونددڕۆترین لایەنکان بانگ دەکات بۆ مەیدان و بە ئابڕایەتی کردن، ئەمەش ئامادەین ئەم ڕۆڵە بگێڕین.
خەلیل کیوان: کۆمەڵگا پێی وایە کۆماری ئیسلامی دەڕوات. با بیخەینە بەرچاومان کە کۆماری ئیسلامی کۆتووە. دوای ووخاندنکی دەخکی چۆن دەبێت؟ هەندێک باسی ئیفراندەم و دەستوور دەکەن؟ ئای ئەو چیە؟ حکومەتی داهاتوو چۆن دیاری دەکرێت؟

حەمید تەقوایی: لە سەردەمکدا پارتە ئیپزسیونە ئاستەوەکان پشنیاری ریفراندەم و دەستووریان کرد وەک بدیلک بە ڕووخاندن. ئەستاش هەر هەمان شتە. بەڵای من ئەمانە نەیگا بە کەس نیشان ئەدەن، نە پێوەندییان بە شێوەی نوێوان خەڵک و حکومەتەوە هەیە. خودی شێوەشی ئەستا وەڵامکی یەکلاکەرەوەیە بە پلانکانی وەک ریفراندەم بە "گواستنەوە" لە دەخی ئەستاوە.
ته نانه ت له و شوێنانه ی باس له سه ر دیاریکردنی حکوومه ت له دوای ڕووخاندنی کەماری ئیسلامییه ، ریفراندەم و ده ستوور و هتد، جەر و سیاسه ته کانی حکومه تی داهاتوو دیاری ناکه ن.
ئەمە جەخت لەسەر دەسەڵاتی ئاستوخێی خەڵک دەکەینەوە لە داشتنی سیستەمی داهاتوودا. لە سەردەمی شێشدا، لە پرسەی شێشدا ئەرگانی خەباتی خەڵک لە کەمەڵگادا دروست دەبن. خەڵک ڕێکدەخرێن و دەسەڵات بەکاردەهێنن بە ڕووخاندنی حکومەت. لەم پرسیەدا شورا و ڕێکخراوی وەک شورا پێکدێن و خەڵک دەبێت لەڕێگەی ئەو ڕێکخراوانەوە حکومەت و سیستەمی داهاتوو لە قاڵب بدەن. نابێ خەڵک دوای ڕووخانی حکومەت بچنەوە ماڵەوە و حیزبەکان لەسەر سەریان حکومەت پێکبهێنن.
هەر جەرە هەبژاردنێك هەیە، ئەگەر ریفراندەم پێویست بوو، یان دەستوور پێویست بوو، دەبێت خەڵکی ڕێکخراو ڕێی سەرەکی هەبێت. نەک لە سەر سەری خەڵکەوە ئایبگیرنین کە کەماری ئیسلامی نەماوە، ئەستا بڕیارەوە ماڵەوە، ئەرکتان پێ دەسپێرین، مەجلیسی دامەزرێنەرتان بۆ دروست دەکەین، دەستوورتان بۆ دەنوسین. ئەمەش نابێت قبوڵ بکرێت و نابێت ڕێگەی پێ بدرێت.
لە ساڵی ١٩٧٩دا هەمان شت ڕوویدا. ئەگەر لەبیرتان بێت بانی سەدر بەهەمان تانی لەمپەنی خەڵی هات و وتی شورە پورە پاک کراوەتەوە و بە کرێکارکانی وتووە بڕانە سەر کار هەموو شتێک چاک دەکەینەوە. بەڵام ئەمجارە کەمەڵگا ئەمە قبوڵ ناکات و نابێت قبوڵی بکات. لە شێشی ساڵی ١٩٧٩دا خەڵک بە سادەیی قبوڵیان نەکرد. شێش بە ئاپڕینی بەهمان کۆتایی نەهات، بەڵکو نزیکەی سێ ساڵی خایاند تا ٣٠ی خەرمانان ٦٠ی خەرمانان، تا توانیان لە کەمەڵگادا لەبدەن و شمشێرێک لە دژی دەربکشن و لە سەرووی سەری خەڵکەوە بیاریان بە بدەن. کەمەڵگا خەریکە دەکوێت. لەو ماوەیەدا لە هەموو شوێنێک شورا دروستکرا بوو، زانکەکان بەدەست هێزە چەپکانەوە بوون، کوردستان شانازی دەکرد و حکوومەتی خومەینی قبوڵ نەدەکرد، هێزەها کرێکارانی کۆرتە جیاوازەکان دەیانویست دەست بەسەر کارگەکەدا بگرن و بڕیاری ببەن.
شێش دەبێت حکومەتی داهاتوو لەسەر شانی ئەم خەڵکە بنیات بنێت کە لە سەردەمی شێشدا ڕێکخراون. ئەمە قسەی ئەمەیە، ئەمە قسەی

حیزبەکەمانە. من پەم وایە ئەمە پەویستی ئەم شەشەیە، پەویستییەکی ئەم شەشەیە کە خەڵک خۆی دەستپێ بگرێتە دەست. خەڵک و ڕێکخراوە جەماوەرییەکان، ئیرادەی ڕاستەوخۆی خەڵک، بناغەی سیستەم و حکوومەتی داهاتوو بن.
پەویستە جەخت لەسەر خاڵێکی دیکە بکرێتەوە. دیاریکردنی حکوومەتی داهاتوو کاتێک دەبێتە پرسێکی سەرەکی کە کەماری ئیسلامی لە لایەن شەشیی خەڵکەوە ڕووخێنراوەت. وە ئەمەش مانای ئەوەیە کە شەش فراوان بووە، قووڵتر بووەتەوە و لەم پرسیارەدا ڕابەرایەتی خۆی پێکهێناوە. ئەم هەزە ڕابەرایەتیە تەنانەت دوای ڕووخاندنیش ڕێگەی جەوهەری دەگەیت لە داشتنی سیستەمی داهاتوودا. ئەو حیزبەی کە ڕێبەری ڕوخاندنی کەماری ئیسلامی بێت لە داشتنی حکوومەت و سیستەمی داهاتوودا پێشەنگی خەڵک دەبێت.
ئەگەری ئەوە هەیە ڕیفراندەم پەویست بێت بە بە فەرمی کردنی سیستەمی داهاتوو، هەروەها دەبێت دەستووریش بنووسرێت، بەڵام ئەو حیزبەی لە سەردەمی شەشدا لەگەڵ بەختی باشی کەمەگادا کەبووەوە و کاریگەریی پەیدا کرد، جەماوەریی پەیدا کرد و ڕابەرایەتی شەشی کرد، وتارەکە و پەگەی ئەو حیزبە لە پرسەی دامەزراندنی و بە فەرمی کردنی سیستەم و حکوومەتی داهاتووشدا لەگەڵ بەختی کەمەگادا کەدەبێتەوە و لەلایەن جەماوەری خەڵکەوە قبوڵ دەکرێت. ئەمە هەوە دەدەین ئەو حیزبە بین و خاڵی ئەمە ئەوەیە کە سیستەمی داهاتوو لەسەر بنەمای شورا و ئیرادەی ڕاستەوخۆی خەڵک لە ڕەگەی ئەم ڕێکخراوە جەماوەریانەوە بێت.
خه ڵك نه ك هه ر هه موو به رپرسه كان هه ڵبژێرن، به ڵكو هه ر كاتێك بیانه وێت بتوانن له كاریان دوور بخه نه وه و به رپرسانی تریش هه ڵبژێرن. سیستەم و حكومەتێك دەتوانێت كەمەگا بەرەو ئازادی و ڕزگاری ببات كە پشت بە شورا و ڕێكخراوەكانی خەڵك دەبەستێت وەك شوراكانی خەڵك. ئەمجارەیان نابێت ڕەگەی بدەین هەندێك كەسی تر بیار بە خەڵك بدەن. ئەم یارییە كە لە سەدەی ڕابردووەدا دوای هەموو ڕاپەڕین و شەشێكی جەماوەری دووبارە بووەتەوە، دەبێت تەواو بێت. ئەمجارەیان دەبێت خەڵك خۆی، ئەو خەڵكەی لە شوراكاندا ڕێكخراون، فەرمانڕەوایی بكەن. دروشمی حیزبەكەمان ئەوەیە: هەموو دەسەاتێك بە خەڵك. تەنها بە ڕەگەزان و مومارەسەكردنی ئیرادەی ڕاستەوخۆی خەڵكە كە دەتوانین شەش بگەینینە سەركەوتن و ڕزگاری و ئازادی و یەكسانی و خۆشگوزەرانی بە هەموو مرۆڤكان، بە هەموو هاوڵاتیان دابین بكەین.
٦ی ئۆكتۆبەری ٢٠٢٢
٢٠٢٢\١٠\١١ وەرگێڕدراوەتە سەرزمانی كوردی

سەدر لە نێوان ئاجیلی سیاسی و ماشینی گەندەڵکاران،.. جبار عبدالله مهاجر

دوای سەرکەوتنی حزبەکەی سەدر لە گەڵی هەڵبژاردنەکانی عیراق کە بەدەنگی زۆرینە پلەی یەکەمی بەدەست هێنا، ئەم سەرکەوتنە بوو هۆی ئاسپاردنی حزبەکەی موقتەدا سەدر بە دروستکردنی حکومەتێکی شیعی سوونی کوردی بە دەرباز بوونی عیراق لەو تەنگژە سیاسیەی کە ئیستا تێی کەوتووە، بەڵام دوای چەندین دانیشتن و گفتگۆ هیچ ئەنجامێکی وا نەهاتەتە ئاراوە جگای دڵخۆشی هاوڵاتیان بێت، هەموویان لەسەر ئاساسی مانەوە لە پۆستەکانیان لە هاوڵێی بردەوام دان، حزبە سیاسیەکانی عێراق گرەدراوی دەستی دەوڵەتانی دراوسێن بەتایبەتی ئێران و سعودیە، ئەو دوو دەوڵەتە مێژوویەکی دوورو درێژیان هەیە لە دژایەتی کردن لەگەڵ یەکتری، سعودیە نایەوێت دەوڵەتێکی شیعی ئێرانی دروست بێت لە عیراق، بەهێز بوونی ئێران لە ناوچەکە دەبێتە مەترسیەکی گەورە بە سەر پێگەی سعودیە، دوو حزبی شیعە مەزهەب بوونەتە هەکاری دروست بوونی ئەو ئاڵۆزیانە، ئەویش حزبەکەی مالکی و موقتەدا سەدرن، ئەوەی لێرە دەماناوێت ئاماژەی پێ بکەین حزبی براوەی هەڵبژاردنەکانە کە موقتەدا سەدر ڕابەرایەتی دەکات، نیەتی موقتەدا سەدر کەس سەردەری لە دەرناکات، لەلایەک نایەوێت لەگەڵ هێندێ کەس و لایەن کەبەستەوە و لەلایەکی تریش خەی دەڵێت" ئەو خەپیشاندانانە بە نەهەشتنی گەندەڵکارانە، لەکدانەوە بە هەردوو دیوو خەتەرناکە، واتا بەو مانایە بێت هیچ حکومەتێک تەشکیل نابێت، ئەگەر هاتوو ئەو لەکدانەوە ڕاست بێت شێکی ناوخەیی هەڵدەگیرسێت و ئەوەی زیاتر مەندی یەکەم دەبێت موقتەدا سەدە دەبێت، بەو پێیە ئەو پێگە جەماوەریەی نامێنێت کە پێشتر هەیبووە، حزبێک خاوەنی ٨٠ کورسی پەرلەمانی بێت توانای گفتوگۆی موقنعی نەبێت چۆن دەتوانێت دەستی گەندەڵکاران ببڕێت، دواتر ئەوەی سەدر و جەماوەرەکەی دەیکەن جگە لە زیاتر گەیاندن بە موکی گشتی هیچ شتکی تر نیە، دەسگرتن بەسەر بینای پەرلەمان ئەو پێی ترسنۆکانەی سەدر پیشان دەدات، گوتارەکان و هەڵوێستەکانی موقتەدا پەمان دەڵێن" تەنها من

ابەرایەتی عیراق دەکەم کەسی تر بۆی نیە ئەو ئاگایە بگرێتەبەر، ٩٠٪ ئەو سیاسەتی لە عیراق پەیڕەو و دەکرێت شکستخواردووە ئێستەم حزبەکی تر لە پشا دروست ببێت و لەماوەیەکی کەمی تەمەنی بتوانێت ئەو سیاسەتە ئاست بکاتەوە، هاوپاتیانیش بڕیار بوون لەو فلیمە بە سەروبەرە نە سەرتایەکی باشی هەیە کۆتایەکشی لە پێکا دەبێت، هاوپاتیان ئاژانە بەدەم چارەسەریەکان سەیریان دەکەن بەڵام ئەوان ئامادەنین کۆتایی بەو دووبارەکیە بهێنن و دڕگای حیوان بە یەکتری بکەنەوە تاکو بگەن بە چارەسەرێکی ڕیشەیی، دوا بڕیار کە موقتەدا سەدر دڕی کردبێت بۆیاری وازهێنانی بووە لە سیاسەت، ئەو لەسەرەتادا بەدوای ئۆجەلی خۆیدا دەگەڕا بەڵام لەکۆتیادا دەرکەوت کە موقتەدا سەدر پیاوی سیاسەت نیە، ئەگەر سەدر وازهێنانەکەی بە کەمبوونەوەی ئاژیەکان بوبێت ئەوە پێشتر دەیزانی کە ئەمە ڕوونادات، بەڵکو ئاژیەکان بڕەو لوتکە هەنگاوی عەمەلی وەردەگرن، ئێستا کار لەکار ترازا موقتەدا سەدر دەبە بیر لەوە بکاتەوە چۆن خۆی بپارێزێت لە دەست تیرۆر و تیرۆرستان، تا دێت بکوژانی سەدر کەلە ماوەکانی ڕابردوو هەوڵی کوشتنیان دابوو توندتر دەبن و دەتوانن وەکو هاوپاتیەکی ئاسایی تیرۆری بکەن و بڕبەستەکان لادەچن و ئاگا خۆش دەبێت بە ئەو کارە، لەبنەڕەت دا عیراق لەسەر بنەمای خاکی و هەزایەتی دروست بوو، چارەسەری ئەو ئاژیانە عیراق بەدوو ئاگا دەبێت یان دابەشکردنی عیراق یان هاتنەوەی هاوپەیمانان، لە دابەشکردنی عیراق تەنها کورد و سونە لاریان نیە شیعەکان ئەو پێشبینیە ناکەنەوە، هەرچەندە هەموو ئاژیەکانی عیراق دەستی شیعەی تەدایە ئەوجاش نایانەوێت عیراق بڕەو دەخی دابەشکاری بەوات

پایزێکی لەخاچدراو.. شیعر/ کاوە عوسمان عومەر

لە دەروازەی ئاڵتونیا،،
بە حەسرەتەوە ،،،
بەهانای ئۆچم...
پایزێکی ووشک..و تینوو..

هەورەکی هەناو خوێنقەتران،،
سەری قرتاوی گوڵە سەوسەن،،
نەو زەلکاوی وەستاو..و..
ئازیوی بەشەر،،
قەدی داری ووشک،،
دەورەی داوێ ،،
ئاگری هاوینەکی هەتاهەتا،،
تا تڕپکەی چڕ،،
زەمینی بە وەنەوشە،،
نیە ئوخسار،،،
پایزی دەبەحەسرەت،،،
جەستە لە خاچدراو،،
تەنیوێتی،،،
ژەهری ماشینی سەردەم،،
تەمتومانی لەم ،،
خەوی لەدەستچووی نیشتمان،،
نیگایان لەئێ ،،،
بە خەئ..و..تەز،،
مردوەزیندوەکانی شار،،
ئای، چی حەسرەتێ،،
پایز ووناە، بەسەراخە،،
عەترەژنی کا،،،
دارستانی درەوشاوی ژەر کازیوە،،
لەخاچدرا،،
خەندەی گوڵا،
کەچیان کرد،،
گوڵەسوسەن..و..
شەئبی ئێگا،،
ئەی ئەسرینی خاکەلەو کوژراو،،
کوا سیحری کەنار..و..
چیمەنی ئەرخەوانی جاران،
لە ئەتوونی دەزەخا،،
ئاهی دڵە و شاخی قەقنەز ،،
مەنجەنیقی نیگای خەئمەشبووی هەورەکانە،،،
گیاندەرچونی پەلە کوکوختی خەکوژە،،،
چەقانی چەقەی تەنیایێ،،
لە دەی کچی ئەندەشەدا،،

ئەی مەیگێڕی سەماکەرکانی ئاسمان ،،
کوا وەرزی جوانی باران ،
کوا پایزی جەستە ئاڵتوون،،،
کوا بەیانیانی شەرابیی زوو،،
گیانم دەرچوو ،،
بە سپەدەی قژشەنگی تەزیو،،
سەرم تێکا ،،
بە گێڕاوو نمۆو مەسیقای شیعری جاران؟
چی کێشگەیەکی ڕەشی وەرانە ئەرێ ،،
گوڵە گەنمی ڕەش،،،
تەنیویەتی ..
جێپێی پیاسەی ئەوارانی خەمگین،،،
خاکی بەدڤێ ئەرێ ئەستا،،
تەنها مەڵکی وێ،،
بە کێڵانکانی مەرگا،،
دوا باڤفێی دا..
تاسەی ساردی..
کەچی دوا زەردەپێبوو،،
بە نەو چڕوانی وەرزی فەنا،
گژنەنی زەمانی ڕەحبردوە،،
تابڵەی سوتاوی …
زەرخەنە ئەرخەوانیەکانی گەآی وەریو.
نەما نمە،،،،
نەما باهەزی فەنکی چەم،
هەر تاشە دەو..ئەوەرتە..
گەکانی وونبوو،،،
نە ڕووخساری هەوری پرچ تێ..
نەسەراخی هەواری جارانی یار،،
چەند بەسەیە،
هەموو ئەواریەکی پشتکەماوی خەمگین..
کە تارماییەکانی شار،،
کفنێک دەنن،،،
جەستەی زەرد و مەلوولی پایز ، ،
بە هەناسە ،،،
بە تروسکەی چآو،
قژ هەپزرکاو،
ئیتر نە خوێی دە،،

کانی کوژراو،،
نە بریقەی لووی ووبار،
نە باڵندەی پڵە ماڵی زەردەپەڕ..
نە تریقەی پەکەنینی…
فریشتە خەیاڵیەکانی…
نەو کەساران،
تەنها دەنگی قیژەی..
قاڵە ڕەشیکی نەخش،،
پە چڕوانی…
کەنا نە چڕکراوەکانی خەکانی شآر،،
هاوارئەکا،،
ئەی خەوتوە کەچەریکان،،
پایزیش چوو ،،
لە خاچ درا..
بەئاگابوون،،
بەمەرگی خونچەکانی…
وشە ی عیشقیپرژان..
پەرتبوونی..
هەناوی سوتاوی دواهەمین دار.

وەنەکە کارەکی هونەری فۆتۆگرافەری ئەمریکی Connie Tescar
بە سوپاسەوە لە پەیجی فەرمی خەی وەرگیراوە.

ئەم بەدەوشتانە پەروەدەی دەستی چ جۆرە مەلایەکن؟.. گەران هەڵە بجێیی

[باشترین ئاین ئەویە کە بتکاتە مرۆڤکی بەڕەوشت و بەسەز و پەبەزەیی ./ دالایی لاما]

مرۆف هەڵگر و پەیڕەوکاری هەر ئایدیاو هزرو ئاین و مەزهەبک بێت پەویستەو زەریش پەویستە ئاکارو هەستی ئینسانی لەدەست نەدات،چونکە

ئینسانیەت باڵاترین و جوانترین هەستە و گرنگتر و پیرۆزتر لە سەرجەم کایە سیاسی و ئاینیەکانی نێو کۆمەڵگاکان.
گەر زاڵبوونی ئاین بەشێوەیەکی ڕەها بەسەر هەر ئیماندارێکدا ، بڕۆڕەک کە پەناسەو هەستەنگاندنی بە هەر بزاوت ، شێش ،سەرهەڵدان ، ڕووداو و کردەیەکی مرۆڤ ،لە ڕوانگەو دیدی ئاینیەوە پەوانە کرد و بە فلتەری ئاینیدا تێپەڕاند ،بڕدنیایەوە ئێو کەسە دابڕاوە لە هەموو بەهاو خەسڵەتێکی ئینسانی و ئەخلاقی ، لەباشترین حاڵەتدا دەبە حسابی ئاژەڵێکی دڕندەی بە بکرەت نێک مرۆڤ.
لەدستدانی خەسڵەتی ئینسانی ،مرۆڤ دەکاتە کەسێکی دڕۆق، بڕێزدان،داخراو،دژەجوانی،دژەشارستانیەت،دژەنەتەوە و لەئاکامدا کەسێکی مەترسیداری لەدەردەچەت.
ئەوەی زەربەمان هەستی پەدەکەین و لە سەشیال میدیاکان بەرچاومان دەکەون ڕەچوونی زەرێک لە گەنجە ئیمانداڕکانە لە ڕووی مەراڵەوە.
ئەمانە تەنها یەک پەناسەیان بژیان و مرۆڤ هەیە ئەویش پەناسەی ئاینە،ئیدی بەدەر لەوە هەرکەس تەڵەانس و قەبوڵکردنی یەکتر و ەای جیاواز وجوانیەکانی ژیانی ڕەتدەکردەوە ،ئەوە دەچەتە خانەی [دژە خواو ئیسلام و قورئانەوە].
ئەمانە وەک چاودێر بەسەر واڵەکانی فەیسبووکدا دەگەڕێن لەکوە کەسێک بچوکترین ڕەخنە لە ئاین و پیاوە ئاینیەتوونداەکان بگرەت ،یاخود دەربارەی ڕووداو و ژیانی خەڵک بە جۆرێکی جیاواز لەوان ەای خۆی دەربڕەت ،ئیدی هەرچی جنەوی ناشیرین لە فەرهەنگیاندا هەیە ، بە شەرمانە ئاراستەی ئەوجۆرە کەسانە دەکەن ،بە جۆرێک جنەودان لەکنیان بووەتە پیشەیان و شانازی پەوەدەکەن.
بە پاساو هەنانەوە بە جنەوکانیان چەند وشەیەکی [ئامادەکراو] هەن بەردەوام بەکاریان دەهێنن کە زەربەیان لەبەریان کردەوە وەک: بڕۆڕەایی، خەڵووتکردنەوە، بەباوکردنەوەی فەساد، تەکدانی داب و نەریتی کۆمەڵگا، مولحیدی و دژە ئاین و خودا،ڕەز نەگرتن لە٩٥٪ ی خەڵکی مسوڵمان.
چەند شتەکی سەیر لەم گەنجانەدا بوونیاب هەیە کە بەتەجروبەی خەم بەم دەرکەوتووە ،ئەویش ئەوەیە ئەم گەنجە دەم پیسانە شارەزایان لە ئیسلامەدا زەر زەر کەمەو وەڵامی هیچ پرسیارێکیان لەبارەی ئاینەکەیانەوە پە نیە،واتە ئیمانداری[عاتیفەن] ، خاڵەکی تەر ئەوەیە ئەمانە زەر زەر [جەبانن] واتە زەر ترسنەکن،بەوەی زەربەی هەرزەریان ناو و ێنەو ئەکاونتیان فەیکە، دەمەک دەچمە سەر والی ئەوکەسانە دیقەت دەدەم نەپەستی هەیەو نەبرادەرو نە وێنە،کاتێک پەیوەندی بە هەندێکیانەوە دەکەم وەڵام نادەنەوە ،لە پاش بەینێک

سەیردەکەم نادەنگ نەبێنگ نە ئەکاونت هیچی نەماوە.
بە هەندەکیانم نووسی چۆن دەکرێ بەنهەنی و ترسنۆکی داکۆکی لە ئاینەکەت بکەیت؟ بەڵام هیچیان وەڵام نادەنەوە چونکە پێیان نیە.
خاکی تر ئەوێیە ئەم گەنجانە بەجارێک گەشکراون ،تاسەر ئەسقان دژە نەتەوە و خاک و وڵاتن،هەستی نەتەوایەتیان سفرە ،ئامادەن هەموو کورد بکەنە قوربانی مسۆمانکی میانمار یا چین یا فڵەستین ،یاخود سومبۆکی ناسراوی ئیسلامی دژە کورد ،بەنمونەی ئەردەغان، قەرەضاوی،غەنووشی وخامنەئی و خالید مشعەل و سەرکردە تەرەریستە جیهانیەکان ،بە خۆشویستترو پیرۆزتر بزانن لە خەباتگێڕانی نەتەوەکەی خۆی.
بە سڵمانەدنی ئەم قسەیشم مەسڵەی مەرگی [ژینا ئەمینیە] ،ئەوەی ڕوونە ئەم کیژە هیچ موخالەفەیکی نەکردبوو ،بەڵکو تەنها کەمک لە قژی دەرکەوتبوو ،بەو هەیەوە کووشتیان ،کەچی ئەو گەنجە ئیماندارە مشک ژەنگاویانە بە ئەوەی حساب بە خانوادەکەی و ملیەنان خەڵک بکەن ، بە شەرمانە دەنووسن[دەستیان خۆشبێت کووشتیان چونکە حەزی بە خەووتکردنەوە بەرەڵایی بوو].
ئاخر ئەوەی مشک ژەهراوی بە کوەرانە حکوم دەدەن ،بۆچی دەرکەوتنی دووتاەە قژ دەبە حسابی بەرەڵایی بە بکرێت؟ گەر ئەوە وەک هاوەتەوە هاوسەزیتان بێ نەبوو ، دێ بۆلای کەموە دەمتان دابخستایە ،چونکە بەو هەوەستە قەزوەن و نامرۆقانەتان هەستی چەندین ملیەن مرۆفتان بریندار کرد.
شەرم لەخەتان بکەن دەمەک دەبینن لە زەربەی وڵاتانی جیهانەوە پشتگیری و هاوسەزی بە ژیناو ئاپەیوانی سەرجەم گەلانی ئەران هەیە، بە چەشنەک ژینا بووەتە سومبۆی خۆپیشاندان و بەرخوردانی گشت نەتەوەکانی ئەران ،کەچی ئەوەش سوکایەتی پێدەکەن.
ئاخر ئاین ئەو کاتە جوانە بەڵک میهرەبانی و ئینساندۆستی و تەلەئانسی تێدا بێت،گەر ئەمانەی تێدا نەبوو ، یاخود مرۆڤکی خۆشویست و یەکسابخوازی دروست نەکرد ،ئەوە ئاین نیە بەڵکو وەرانکەری مرۆڤ.
دەبە ئەوە تێبگەن ژیان تەنها ئاین نیە ،ئاین بەشکە لە کایەکانی ژیان، گەر بتوانن بەجوانی موومارسەی بکەن کارکی چاک، خەگەر نەتوانن ئەوە نەبوونی باشترە، مرۆڤ بە ئاین دەتوانێ بژی بەڵام بە ئینسانیەت ئەستەمە.
لە سەردەمی مەرمندالی و لاوەتیمدا کەسکی ئیماندار بووم ،لەگەڵ هاوەیانی گەڵک هاتووچۆی مزگەوتمان دەکرد،لە هەینی و ەمزانداندا گومان لە مەلاو بانگخوازان دەگرت،هاوکات شارەزای ئاستی بیرکەوتنەویان بووین، زەربەیان خاوەنی جیهانبینیەکی

تایبەت بوون کە دووربوو لە تووندڕەوی و تەکفیرو هەڵتکردنەوەی کەسانی نائیماندار، هاوکات تاقمێک سەروسەودایان لەگەڵ کایەی ئەدەبیدا هەبوو.نەمبیست و نەمدی بەهاندانی یەکێک لەوملایانە تووندڕەوێک تەرەریستێک بەرهەم هاتبێ.
بەڵام چەندساڵێکە بەتایبەتی لەدوای داپڵۆسێنەوەی مزگەوتکان و ناوەندی سەشیال میدیاکان بوونەتە ژینگەیەکی گونجاو بۆ زۆرێک لەملا تووندڕەوەکان، لەو شوێنانەدا ئەقڵی گەنجەکان وەران دەکەن، بەجۆرێک پڕوپڕدەیان دەکەن ڤیان لە هەموو جوانیەک بێت ، وامەشکیان دەشێنەوە کە ڕەکخراوە تەرەریستەکانی وەک داعش و قاعیدە بۆ ئومەد و فریادڕەسی ئیسلام بزانن و پەیوەندی کردن پەیانەوە بگەورەترین ئەرکی ئایینی بزانن، دژی خواستی نەتەوەکەی خۆیان بکاریان دەهێنن، وا ڕایاندەهێنن کە دژی هەرکەسێک بن کە وەک ئەوان بیرناکاتەوە.

ئەم ملایانە بەردەوام ژەهر دەڕژن دژ بە نەتەوە،ئاڵا ،خاک ژیانی سەردەمیانە، ئازادی ئافرەت،خوێندنی ئامێتە،چوونی مینە بۆ بازاڕو زەماوەند و سەفەر و زەرشتی دیکە.
ئەم بانگخوازانە خۆیان نامێن بە هەمووشتێکی نوێ و ناتوانن لەگەڵ ڕەوتی ژیانی سەردەمیانەدا بڕۆن، بۆیە هەوڵدەدەن تێکی بدەن،ئاویش لە ڕێگەی خۆیانەوە یاخود لەڕێگەی ئەم گەنجە تووندڕەو ومەترسیدارانەوە، تاقمێکیش پلانەکانیان سەری گرتووە.
کۆشەی گەورە لەوەدایە دەسەڵات و حیزب بەتایبەتی یەکێتی و پارتی گەڕپانەکیان چەکردوە بۆیان و دەستیانی ئاوەڵا کردوە، ئەوانیش بە ڕەقیب چیان بوێت دەیکەن و دەیڵێن وهیچ یاسایەکیش بە ڕێزامەندی ئەمانە تەناپەڕێت و دەستاتیش بەتەواوەتی ملکەچیان بووە..
کەسانێکی وەک عەبدوللەتیف سەلەفی،مەلا هەڵە،مەلا مزهەر،دکتۆر عەبدولواحید ، مەلا هاوڕێ و هەقاڵ ، هەورامان گەچەنیی و ژمارەیەکی زۆری تر لە مەلاو بانگخوازی تووندڕەوی فیکر داعش، گەر لەسەر سوکایەتیکنیان بە نەتەوە،ئەزیدیەکان،ژن، ڕووناکبیر،کەسانی سیکۆلار ،سزابدرانایەو سنورێک بە کارە تووندڕەوکانیان دابنرایە، ئەوە بەدنیایی ئەم دەخێی ئێستا بەم جۆرە مترسیدار نەدەبوو .
گەر ئەو ملایانە هەروا بڕۆنابن ،ئەوە بە دنیاییەو بەرهەم هێنانی ئەم جۆرە گەنجە تووندڕەو تاریک پەرستانە بەردەوام دەبێت و لەئاکامدا دەخێکی مترسیدارتر چاوەڕوانمان دەکات ،بەجۆرێک لەوانەیە بڕۆین ئەفغانستانی ئێستای تالیبان لەچاو کوردستاندا سویسرابێت.
[گەر کووشتنی مرۆڤێک بەناهەق غەمباری نەکردیت و هەستی ئینسانیتی نەبزواند و تەنها نیگەرانی و هاوسۆزی و شیوەنت بۆ هاوئاینەکەت

بوو، ئەو بەدنیاییەو تە خواپەرست نیت ، بەکو تە کەسکی دڵڕاق و بە بەزەیت و بوونت لەکەمەگادا مەترسیە.]

شەی دەنگ لەونەهاتووی ئەنقەرا لە دژی کوردانی سوریا.. وەرگەڕانی لە فەڕەنسییەو : دیار عەزیز شەریف

ریپەرتاژی تایبەت: هەلین سالەن

لە لوتکەی پگەیکی سەربازیی لە قراخ تەل تەمر، فەرماندە نەبیل وەردە بەوردی چاو لە دەشتکە دەگەڕێت کە رووەو باکوور درێژدەبتەوە. ئەو هەمنییەی کە باڵی بەسەرئەم بیانییەی سپێتەمبەردا کشاوە، هەڵخەڵتنەر. لەناو ئەم گشە بچووکە پە لە کشە و ئاڵوزییەی باکوور-ڕۆژهەڵاتی سوریا، هەزکانی تورکیا و هەزکانی سوریای دیموکراتیک (هەسەدە، زەرینەی کورد) بەرە رووی یەکتری وەستاونەتەوە، بە چەند سەت مەترەک لەیەکتری دوورخراونەتەوە. لەنەوانیاندا سەربازانی ڕژمی سوری و روسی جگیرکراون. فەرماندەکە، لە سەرکایەتی پاسەوانانی خابور، هەزکی سەربازیی ئاشووری کە لژەر فەرماندەیی هەزکانی سوریای دیموکراتە، یەک لە گوندە چەکراوکان پیشان دەدات. "ماەکم دونە تەپباران کرا، بە دوو رکەت. من دوایین کەس بووم کە گرە جومعەم بجهەشت" ئەو وای وت.
دانیشتووانی ئەم شارچکەیە کە ژمارەیان ۵۰۰۰ کەس دەبەت – ژمارەیک ئاشووری و ئەو خەزانە عەرەبانەی کە خەکی گرە سپی و سەریکانین و بەهای هەرشکەی ۲۰۱۹ تورکیا ئاوارەی ئەم شارچکەیە بوون – ئەم هاوینە چەکرا. هەرەمی تەل تەمر دکەوتە ناوچەی دابەاوی ۳۲ کیلەمەتری کە رجەب تەیب ئەردگانی سەرکی تورکیا

هاوبەشداتی کۆتایی بە ئاویش بهێنێت، لە باکووری سوریا، بە وەدەرنانی شۆڤانە کوردەکانی یەکینەکانی پاراستنی گەل، پێکهاتە سەربازیەکی هاوسەدە کە ئێنقەرا وەک گروپێکی "تیرۆریست" لێیاندەوانێت، بەوەی گرێدراوی پارتی کرێکارانی کوردستانن. هاوشێوەی هەرشکردن، کە لە مانگی مەی وروژێنراو، لەسەر هەڕەشەی هەرشکردنی گۆپی سلێمانشاوی ئەمریکی و رووسی بەهەواسراوییەی ماوەتەوە.

"ئەمە قسە لەسەر چ جۆرە گلۆپێکی سووز دەکەین؟" هیچ جۆرە جیاوازییەک لەنێوان داگیرکردنی هەرەمەک و هەرشکردنە سەری نییە، وەرانکردنی سەرجەم ژێرخانەکانیەتی: کەساکان، مزگەوتەکان، سەرچاوەکانی ئاو و کارەبا... ئەمە فەرمانی نوێی تیرۆریزمە دوای تیرۆریزمەکەی هێکخراوی دەوڵەتی ئیسلامی (داعش)، هەمان هەڕەشەیە لەژێر ناوێکی تر"، ئارام حەننا، وتەبێژی هێزەکانی سوریای دیموکراتیک، نیگەران و داخ لە دڵ. ئەم شۆڤانە ئاشووریە کە لە تەل تەمر گۆرە بووە بەسەرسوڕمانەوە دەڵێت " لەبەرچی ئەمریکییەکان بە تورکەکان بڵێن داعش(مان بە ئاوە تەکنۆشکاند تاوەکو لەگەڵیان تورکەکان خاکمان داگیربکەن"

" چەکی قورس و بەکرێگیراوەکان "

بەردومانەکان هەرگیز نەوەستاون لەو کاتەی ئاگربەست لە ٢٠١٩ جێگیرکراوە هەتا ئێستا، ئەو ئاگربەستەی دوابەدوای هێرش و ئۆپراسیۆنە سەربازیەکەی تورکیا هات. " تورکەکان بنکەکانیان لەسەر سنوور دروستکردووە، چەکی قورس و بەکرێگیراوەکانیان لەوێدا کەکردووەتەوە. ئەمە ناتوانین کشتوکاڵ لەسەر خاکەکەمان بکەین لەبەر ئەم بەردومانانە"، فەرماندە وەردە ئاماژە بەوە دەدات. لەسەرەتای هاوینەوە بەردومانەکان چڕتر بوونەتەوە، هەروەکو فڕۆکە بە فڕۆکەوانەکان. " ئەوان هەرشدەکەنە سەر پێگەکانمان، تەنانەت خەڵکی سڤیلی گوندەکانیش بە ئامانج دەگرن. ئەمە نزیک بە بیست کەسی سڤیلمان لە بریندار بووە و کەسێکیش لێنەو هێزەکانمان گیانی لەدەست داوە، ئارام حەننا وا دەڵێت. تیرۆریستانی سوپای سوری ئازاد، فرۆشراو بە تورکەکان، کاری پێسپێردراوی دزکردنە نەو خاکمان ئەنجامدەدەن"

ڕەوانەکردن و بەاووپێکردنی سەربازانی رژێم لەسەر سنوور، لەسەر بنەمای ڕێککەوتنەکەی ٢٠١٩، ڕێگریان لە ناکات. " سوپای سوری ئازا بەرزدەکەنەوە و تەواو. ئەوان چەکی قورسیان نییە، ناتوانن هیچ شتێک بکەن. ئەو سەربازانە تەنها خەڵکانێکی مەدەنین و ناچارکراون بچنە ریزی سوپاوە " ، وتەبێژەکەی هەسەدە بە نیگەرانییەوە وا دەڵێت. ئەو باسی ئەوە دەکات چەندین جار، سەربازانی سوپای سوری مەگەکانی خۆیان چۆڵکردووە لەبەرامبەر هەرشەک، بەمەش شۆڤانی

کورد ناچاربوونە رووبەڕووی پشووی بچن تاوەکو بیپارێزن. " ئەمە هەرگیز دەسپێشخەر نەبووینە لە شەڕ و پێلاماردان، تەنها بەرسڤ دەدینەوە " ، ئەو دووپاتی کردەوە. وا بڵێت یەکینەکانی هێزەکانی سووریای دیموکراتیک لەلای باشووری ڕۆژگای M4 سەرکی بمێننەوە. ناوەڕکی ڕێککەوتنەکە باس لەوە دەکات کە تەنها هێزەکانی ئاشووری و سریانی هەڵگرییان لەبەردەست دایە.
" ئەمە خاوەنی هیچ جۆرە چەکێکی قورس نین لە بەرامبەر تورکیا و چەکە پێشکەوتوو و ئامێزەکانی کە هی ناتۆن NATO" ، فەرماندە وەردە بنیگەرانییەوە وا دەڵێت، کە ژمارەیەک شەڕڤانی لەنێو ١٤٥ شەڕڤانە ئاشووری و عەرەبەکانی لە دەست داوە. ئەو بەتوندی سەرزەنشتی هەڵوێستی هەڵپەرستانەی ڕووسەکان دەکات، کە لایەنی زامنکردنی ئاگربەستن، بەوەی کە چاوەڕوانی ڕووداوەکان دەکەن ئینجا هەڵوێستی خۆیان بدەردەخەن. " ڕووسەکان وەک بینەرێک لێوە دان. هەموو ئەو کارەی ئەوان دەیکەن یاوەریکردنی ئەو کرێکارانەیە کە ژێرخانە وەرانکراوەکان چاکدەکەنەوە – ئەمە لە ٤٨ جار ڕوویداوە لە ٢٠١٩ بەدواوە – لەگەڵ دەوریەی سەبازییەکانیان لەسەر ڕۆگای M4 " ئارام حەننا پشتڕاستی دەکاتەوە.
بەدرێژایی ڕووباری خابوور ٣٣ گوندی ئاشووریی لێیە، تەنها چوار گوندیان لە ئێستادا ئاوەدانی تێدا ماوە. " لە ڕێککەوتنەکەدا گوندەکانی ئاشوورییەکان خرانە دەرەوەی ناوچەی شەڕ. کەچی پێچەوانەکەی هاتەدی : دانیشتووانەکانیان دەربەدەر و ئاوارەبوون و نیوەی ژمارەی گوندەکانیان خاپوورکران " فەرماندە وەردە سەرزەنشتی ئەمە دەکات. ژمارەیەکی بەرچاو لەلایەن تورکیا لە ٢٠١٩ بەدواوە داگیرکراوە. چوار گوندیان، کە لەناوچەی هێزەکانی سوریای دیموکراتە، ئێم هاوینە چەکەران. " تورکیا بەردەوامە لە ئەنجامدانی ئەوەی کە داعش دەستپێکرد : لە ڕەگ و ریشە هەڵکەشانی ئاشوورییەکان لەسەر خاکەکەیان و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست " نەبیل وەردە تورکیا بەوە تاوتبار دەکات، ئەو وایدەبینێت کە ئەمە دووبارەکردنەوەی کەمکۆزیی ئاشوورییە کە لەسەردەستی عوسمانییەکان لە (١٩١٥- ١٩١٨) ئەنجامدرا. ئەمە لە سوریا تەنها ١٢٠٠کەسی لە ئیتنیکی ئاشووری تێدا ماوە، لە کاتێکدا لە ساڵی ٢٠١١، بڕ لە سەرەتای دەسپێکردنی شەڕی ناوخۆی سووری، ٢٠٠٠٠ هاووڵاتی ئاشووری تێدا دەژیا.
زۆربەیان بڕەو تاراوگە ڕەیشتن دوای هەڕشکردنە سەر گوندەکانیان لەلایەن داعش لە ٢٠١٥. جۆرج لازار تاکە کەسە لە تەل نەسرین مابێتەوە، گوندێک کە دەکەوێتە باشووری ڕۆگای M4 . " کاتێکی زۆری ویست تا خانووەکەم دروست کرد، من نامەوە دەستبەرداری بم و بچمە

دەرەوەی وڵات دەستپانبکەموە. ئەڕۆ، خاکی ئاشوورییە و هەر هی ئەویش دەمێنێتەوە " ، پیاوە تەمەن ٦٠ ساڵانەکە ، کە پێشتر مامۆستا بووە و لەگەڵ دایکی لەسەر زەویەکی بەپیت بە چاندنی گەنم و لەکە دەژی، قسەکانی ئاوا بەهەز و بەتوندی دەردەبڕێت. پیاوەکە دەبە مامۆستا لەگەڵ دراوسێیە تازەکانی بکات، ئاوارەکانی سەریکانی کە هاتوونەتە ناو خانووە بۆجهێدراوەکان. " ئەوان گوندەکە وێران دەکەن. ئەوان مەبیلیاتەکانی ناو خانووە چۆڵکانیان برد، تەنانەت کەبڵی کارەبایی کانیسکەش " ئەو زەر بە پێستی و تووڕییەوە ئەوە دەردەبڕێت.

پەناگەی سەرەتایی

لە نیوەڕۆدا، زەنگی ئاگادارکردنەوەکە لێدەدرێت. دەنگەکی تورکی بەسەر ئاسمانی تەل تەمر دەسووڕێتەوە. " ئەوان زانیاری هەواڵگریی کەدەکەنەوە. هەر کاتێک جووڵەیەک هەبێت، سڤیل بێت یان سەربازیی، ئەوان لێیەدەن، بەشەوێکی هەڵمەتکیانە " ، نەبیل وەردە وا دەڵێت. سیخوڕەکان یارمەتیان دەدەن لە دیاریکردنی شوێنی شەڤانانی هێزەکانی سوریای دیموکراتی و بنکە و بارەگاکانیان. " ئەمە خەمان بە دوور دەگرین لەوەی بە گروپ لە شوێنێک بچینە شوێنێکی تر. جل و بەرگ و ئوتومبێلەکانمان دەگۆڕین. بە ماتەسکیل دەچینە سنگەرەکان، فەرماندە ئاشوورییەکە لە درێژەی قسەکانی ئاوا دەڵێت. لە دەردارا هەڤاڵان دەبوو شەهیدێک بەدرێژایی ڕێکردنی ٣ کیلەمەتر لەسەر ماتەسکیل هەبگرن بەرلەوەی بتوانن لەسەری بهێننە خوارەوە. "

" ئەمە شتی وەها دەکەین بە گرتنەبەری ڕێگای ئەستەم تاوەکو ڕۆژانە خواردن بگەینینە سەنگەری پێشەوە. ئەمە شەوازی خەمان هەیە بە دەست پێڕاگەیشتن بە ئەوە " ، ئارام حەننا ئەویشی وت. هەبوونی تونێلەکان نهێنییەکی ئاشکرایە بەبێ ئەوەی یەکتریی لە ئاگادار بکرێتەوە. لەنێو قوتابخانەیەکی تەل تەمر کە ئاوارەکانی لەخۆگرتووە، پیاوەکان کاری هەکەندن دەکەن، کارێک کە وادەکات بکرێنە ئامانج. " ئەمە لەسەرووی سەرمانەوە گومان لە دەنگی فڕۆکە بە فڕۆکەوانەکانە. لە تەل جومعە، کەسێکی سڤیل و کەسێکی سەربازیی کە لەگەڵ ئەمە لە هەکەندنی تونێلەکان کاریان دەکرد لەلایەن دەنگەوە کوژران " ، ئەحمەد حەمدوح وای وت، ئاوارەیەکی خەڵکی سەریکانی. ئەو کاتێک پەناگەیەکی سەرەتایی دەدزێتەوە، لە دووری ٣ کیلەمەتر لە بەرەی پێشەوە، دەنگی شەڕ و پێکدادانەکان بەردەوام بەدوای کەوتووە.

" ئەمە تەقینەڕە، بەردومانەکان بە سەر گوندەکانی دەوروبەر بەردەوامن، بەتایبەتی لە شەودا. خانوو و بەرەکان دەهەژێنێت " ،

پیاوە ٤١ ساڵیەکە وای وت. ئەو چاوەڕێی شونک دەکات لە کەمپەک دوور لە بارەی شێ دەستی بکەوێت. لە کۆتایی مانگی ئاب، ٨٠ خێزانی عەرەبی خێکی سووریەکانی کە بە گوندەکانی ئاشووریەکان ئاوارەبووبوون ئەوا ڕەوانەی کەمپی سەریکانی لە حەسەکە کران کە ٤٥ کم لە شارەکە بەئاراستەی باشووری دوورە. بە ئومێدی گەڕانەوە دەژین. ” عوسمانیەکان دەیان ڕشت، عەبدولعەزیز محەمەد عیسا بە بەرە بەرەوە وا دەڕێت، جوتیارێکی تەمەن ٧٢ ساڵان. تورکەکان بارە بارە بۆشک لە خاکی سوریا بە هی خۆیان دەلکێنن. ئەمە ڕەگەیان پێ نادەین ئەوە بکەن : ڕۆژێک دێت ئەمە بەدیداری خاکەکەمان شاد دەبینەوە”.

سەرچاوە : https://www.lemonde.fr/international/article/2022/09/25/la-guerre-a-bas-bruit-de-la-turquie-contre-le-kurdistan-syrien_6143105_3210.html

---

زنجیرە وتاری نووسین بەرەو نووسین-٤.. سەردار جاف

چۆن دەست بە نووسین بکەم

ئەستا تۆ خاوەن کتێبخانەیەکی هەزارانەی وەڵە کتێبی پڕ بایەخن کە تا ئێندازەیەک لە ناو دەست و هاوڕێ و یارانت ئیرەییت پێدەبردرێت، ئەو ئیرەییە پێبردنە لە خۆت سەرچاوەی نەگرتووە، ئەو دەمودووەی کە لە نەوان تۆ و ئەواندا لەو ماوەی پێکەوە بوونەدا خوقاوە، دەرئەنجام دروست بوونی پاشخانی مەعریفیت لای ئەوان ئاشکرا بووە، هەبێت بە دروست بوونی ئەو باکگراونێ هەم هەزی خێت و هەمیش ڕێنمایی خێکی بە ئەزموون و هەمیش لە ڕێی ئەو دونیا بەرفراوانەی ئینتەرنێت تەماست لە تەک ئەو کتێبخانە ئەلکترۆنیانەیش پەیدا کردووە، هەست دەکەیت زەر زەرت خوەندتەوە و بەهرەیەکی نووسینت هەیە، دیدگا و بۆچوونی تایبەت بە خۆ هەیە، لێت دەڕژێت و گەرەکتە دەربببێت، کەچی شەوازی دەربڕینەکە نازانیت چۆن بێت، تا

ئەندازەیەک لە رەی خوێندنەوەی ئەو هەموو کتێب و نووسینە ئەدەبییانەوە، بەرکوەکت لە نووسین بەر دید کەوتووە،((نووسین پرسیییکی سەخت و دژوارە، خەی لە خەیدا توانا و بەهرەیەکە لە وەناکردنی بیرکەکان لە رەگەی پیت و وشەوە و رستەی رەکخراو و راستەوە وەنای تەواوی بە دەستەوە بدەیت، بە شەوازی جەراوجەری مەودا و قووەایی و دەربەین لە گەە خستنەووی ئەو بیرکانە بە رووونی و چارەسەرکردنی بەدوای یەک پاشان پەداچوونەوەی بیرکەکان و رەکخستنیان بە جۆرەک زەتر بەنی دیسپلینی و بیرکردنەوەی لە بەت)) (١)

ئەوەمان بە ساغ دەبەتەوە کە نووسین پرسەیەکی زەر زەحمەتە و بە سانایی مرە ناتوانە خەی لە قەرە بدات، هەمیشە دەبە پەنج لایەنی سەرەکی لە نووسینەکانت لە بەر چاو بگریت، کە ئەمانەن ((بە دەنووسم ، بە کە دەنووسم ، چی دەنووسم ، چەن دەنووسم، رەکستنی دەق)) ئەمانە ئەو خاانەن پەویستە ئەو کەسەی تازە دەست بە نووسین دەکات لەم خانە بکەەتەوە، پاشان بیر و بەهرەکانی لە جەری نووسینەکەی بخاتە روو.

هەر لەم روانگەیەوە دەخزەینە نەو پرسەکانی نووسین من نامەوە کارەکەتان لە قورس بکەم، وەلە خاسترە لەرەوە بە تەواوی ئاشنا ببن نەک هەەمەکیانە و بە پە پەتی بکەونە نەو لایەنەکی ئەدەبی لە دادەدا تووشی ئیفلیج بوون دەبن، زەرمان دی و بیست هاتن و خەیان رانەگرت و وەک شەرە بەفرینە توانەوە، پرسەکان ئەمانەن؛ پلاندانان ئەمە سەرەتایە و نووسەر پەویستە بە جوانی بیری لەبکاتەوە، ئەم بیرکردنەویش وا دەکات کە ئەم پرسەیە بە قەناغی بەر لە نووسین هەژمار بکرەت. پاشان پرسەی نووسین یاخود وەرگەان دەتە ئاراوە، نووسەر لەرەدا دەبە تەواوی بیری خەی لەو خاەدا کە بکاتەوە کە چەن ئەو بیرکانەی بەی هاتووە بە ژانرەکی دیاریکراو ئەوا لە یەکەیەکی یەکانگیری ژانر بە کەنکریتی لە قاەبیان بدات و تەکمە بەت، کە لەم نووسینە تەواو بوویت ئەوا پرسەی سەیەم دەست پەدەکات کە ئەویش پرسەی پەداچوونەوەی ئەو دەقە نووسراویە، لەرەدا هەوە بدە هەمان کات پەیدا نەچیتەوە، چونکە هزرت تەنها لای ئەو جەرە نووسینەیە هەوە بەدە دوای یەک دوو رەژ بە دەقەکەدا بچیتەوە ئەو دەم جوانتر بەدەر دەکەوەت کە ئەستاتیکایش بەشەکە لە جوانووسی، قەناغی چوارەم پرسەی هەەچن و پاکتاو نووسینە کە پەشتر و لە پرسەی نووسین و وەرگەاندا چ رەشنووسەکت نووسیوە و لەرەدا پاکنووس و هەەبەی تەواویان دەست پەدەکەی هەتاوەکو بە پرسەی پەنجەم ئامادە دەبەت ئەویش بەاوکردنەویە، بەاوکردنەوە لە قەناغەکانی سەرەتای نووسیندا سەختترین و دژوارترین قەناغ و

پرسیار، دەبێ ئەو نووسەرە خۆی بێ ئەوە ئامادە بکات رووبەرووی سەرزەنشت و سەنگەبەتەوە، بۆیە پرسکانی پێشوو ماهیەتی ئەم پرسیارە بە جوانی دەردەخات.
خاڵکی زۆر زۆر گرینگ بە نووسین زمانێ بایەخدان بە زمان چونکە هەر یەک لە (شیعر، پەخشان، چیرۆک، ڕۆژنامە) زمانی جیاواز بە خۆیان هەیە، بە ئاشنابوون بە زمانیش گرنگە هەر لە سەرەتای خوێندنەوەت گرینگی بە فەرهەنگی زمان بدەیت، لە هەموو کایەکانی ژیان ئاشنایەتی پەیدا بکەیت، کە فەرهەنگ دەبێتە هاریکارێکی باشت، وەک ناو چەن ناسنامەی کۆسایەتیتێ زمانیش نیشاندەری ئاستی ئاشنایەتیتێ بە بواری ئەدەب، لە ئەدەب بە هەموو لایەنەکانییەوە زمانێکی جوانی گرنگ، هەر کە نووسینت دەست پێکرد یەکەمین بیرکردنەوە لە هزرتدا ئەوەیە بیر لەوە بکەوە کە تەی نووسەر پەیام و چەمکە دەگەیەنیت بە خوێنەر، ئەمە نموونەیەکە پێی دەوترێت ((نموونەی وارن)) ٢. کە لە ڕووی زمانەوە نەتوانی مامۆستاکەت وەک چەمک و جووانناوسین وەک سەرنج ڕاکێشانی، بگەیەنیت، کەواتە هیچت نەکردووە و سەرکەوتوو نەبووی و نابیت لەوەی بە دەستی بهێنیت ئەویش گەیشتن بە ئاستێکی باڵای نووسەر، یەکەمین هەنگاویشە کە زووبازوو دەپوکێیتەوە و ناتوانی خۆ بگریت، لەم حاڵەتەدا چی بکەین باشە بە ئەوەی زمانێکی جوانی نووسینمان هەبێت، بە زمانی ئەم ژانرەی کە هەڵمبژاردووە، زمانی ئەدەب پەیوستی بە خوێندنەوەی چەی شیعری تەواوی شآعیرەکان هەیە بە کلاسیک و نوێخوازەوە، هەمن موکریانی بە تەپک وەربگرین هەرگیز لە زمانێکەی تەر نابین، بەڵای بەندە بە شەوەزاری کرمانجی خواروو پەنا بە دەڤەری موکریان ببەین، زمانێکی پاک و ڕەوان، ئەمەیش بەو مانایە نایەت کە دەڤەرە جیاوازەکانی دیکە پشتگوێ بخرێت، نەخێر زۆرجار وا ڕێکدەکەوێت تەهەکەشکردن لە گەڵ کرمانجی سەروو دەڤەکان هەم جوان دەکا هەم خوێنەریش سەرقاڵ دەکا بە گەڵان بە دووی واتا و شرۆڤەکاری لە نووسینەکان، کەڵک وەرگرتن لە فەرهەنگەکان، نووسەر نابێ و ناکرێ فەرهەنگی هەمچەشنی زاراوەی نەبێت، فەرهەنگی کوردی – کوردی سەرەتایەکی زۆر گرینگە، تا کە شارەزای تەواوی زمانی خۆت نەبیت، بەکام بیرکردنەوەوە لە دەڤەکانتدا دەدوێی کەواتە لە گەڵ ئەوەی دەست بە نووسین دەکەی فەرهەنگی کوردی – کوردی لە پێشینەی کارە بەراییەکانت بێ، ئەگەر دەتەوێ جوان بنووسیت.

ئەو سەرچاوانەی سوودم لێوەرگرتوون؛

١ – عصر ، حسني عبدالباری ١٩٩٤ الأتجاهات الحديثة لتدريس اللغة العربية في المرحلتين الأعدادية والثانوية. الأسكندرية / المكتب

العربي الحديث للطباعة والنشر .
٢ – بنى ياسين ، محمد فوزى(٢٠٠٨) القراءة والكتابة بين النظرية و التطبيق ، عمان: دار المسيرة .

ناسیۆنالیزمی مۆترسیدارو بۆ مۆترسی چییە؟.. حەمید تەقوایی وەڵام دەداتەوە!

دیمانەی سیاوەشی شەهابی لەگەڵ حەمید تەقوایی
وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر
ئەیلوولی ٢٠١٣

ناسیۆنالیزمی مۆترسیدارو بۆ مۆترسی چییە؟ باس لەوە کراوە کە ناسیۆنالیزم جیاوازی هەیە لەگەڵ ڕەگەز پەرستی.ئایا ئەوە وایە؟ ئایا دەکرێت ڕەگەزپەرست نەبیت بەڵکو ناسیۆنالیست بیت یان نیشتمانپەرست؟
حەمید تەقوای: ناسیۆنالیزم جیاوازە لە ڕەگەزپەرستی، بەڵام ئەم دووانە سەربەخۆ نین لە یەکتر. هەردوو ڕەگەزپەرستەکە هەڵەی ناسیۆنالیستی بەهێزیان هەیە و ناسیۆنالیستەکان هەڵەی ڕەگەزپەرستیان هەیە. شانازیکردن بە باوباپیران و ئەژدادو ئابادوە (کە بە بۆای ناسیۆنالیستەکان هەمیشە شانازین و مایەی شانازین!) بناغەی هەر جۆرە ناسیۆنالیزمێکە (لە میانەوەو بە تووندەو) و ئەم شانازیکردنە بە نەسەبنامەش هەمان ڕەگەزپەرستییە. ناسیۆنالیستەکانی بەریتانی و ئەمریکی بە باپیرە ئەنگلۆساکسۆنەکانیان ناودەبەن، ناسیۆنالیزمی ئێرانی بە باپیرانی ئاریایان ناودەبات و ئەوی دیکەشیان بە باپیرانی ئەڵمانی ناودەبات. یەکێکیان بە زەلیلکردنی ڕەگەزی عەرەب (عەرەبی بزن مژەخۆر و هتد) باڵادەستی خۆی نیشان دەدات، ئەوی دیکەیان بە زەلیلکردنی تورک و ڕەشپێستەکان، یان وەک لە وەڵاتانی سکاندیناڤیا پێی دەوترێت "سەر ڕەش". ئەم ڕەگەزپەرستیی و خۆپەرستییە بەشێکی دانەبڕاوە لە هەر جۆرە ناسیۆنالیزمێک. ڕەگەزی هاوبەش لە پاڵ زمان و خاك و مێژوو و

زمان و نەریت، بەپێی پێناسەکە، بناغەی نەتەوە و نەتەوایەتین. وە ئەم دیدگایە هاوبەش و نەسەبنامە هاوبەشە، بگومان ئەفسانەیەکە کە پێکەوە تواوەتەوە بۆ ئەوەی بنەمایەک بۆ ناسیۆنالیزم دابین بکات. هەر لەو چاوپێکەوتنەدا "ناسیۆنالیزمی توندڕەوەدا باسم لەوە کرد کە درەختی بنەماڵەی(شەجەرەی خێزان)ی ناسیۆنالیستێکی ئێرانی هەمیشە بە کوروش و داریوش دڵگەشتەوە نێک بە دەیان ئیمپراتۆر و خان و پاشا و فەرمانڕەوای تری عەرەب و تورک و مەغۆل کە تێیدا بوون ئەم وڵاتە بە ماوەیەکی زۆر، ئەوان فەرمانڕەوای خاک بوون و لەگەڵ خەڵک و هەز و خەڵکانیان لەم جوگرافیا سیاسیەدا دژیان کە ئەمڕۆ پێی دەڵێین ئێران. ئاری و فارسی بوون، یان بە زاراوەیەکی وردتر، دروستکردنی مێژوو و مێژووی خوێن-ڕشتن بەخۆ، پێکهاتەیەکی گرنگی ئێرانیبوونە. تەنانەت لە نێو "هاوڵاتیە" فارسکانیاندا، خەبەزل زانن. ئەمانە خاوەن ماڵن و ئەوانی تریش " پاسەوانی بە پەرەشی سنور "ن! لە نێو هەموو گەلانی تردا کەم تا زۆر هەمان ڕەگەزپەرستی خوێن-ڕشتن هەیە.

سیاوەش شەهابی: لە چاوپێکەوتنێکی پێشوودا وتت کە ناسیۆنالیزمی ئەمڕۆ ئەو کارە دکات کە ئایین و کۆنیسە لە سەدەکانی ناوەڕاستدا کردیان. مەبەستت چییە؟ ئەرکی ناسیۆنالیزم لە ڕابردوودا چی بووە کە ئەمڕۆ جیاواز بووە؟

حەمید تەقوایی: ماناکەی هەوونە. مانای ئەم بەراوردکردنە ئەوەیە کە هەمان ئەو ڕۆڵەی کە ئایین لە سەدەکانی ناوەڕاستدا لە پاراستنی ستەمکاری فیودالیدا بینیوێتی، ئەمڕۆ ناسیۆنالیزم لە پاراستنی ستەم و تاڵانکاری سەرمایەداریدا دەیگێڕێت. باسەکە لەسەر ڕابردووی ناسیۆنالیزم نییە. ناسیۆنالیزم بە مانا مۆدێرنەکەیەوە لەگەڵ دروستبوونی دەوڵەت-نەتەوە لە چەند سالی ڕابردوودا (بە بەراورد لەگەڵ شەشسەد پێشسازیەکان و سەرهەڵدانی چینی سەرمایەداری) سەری هەڵداوە و بەتە ئایدیۆلۆژیای باڵادەستی حکومەت و کەمپەنگاکان. لە سەدەکانی ناوەڕاستدا ناسیونالیزم بە مانا مۆدێرنەکەی بوونی نەبووە و پەیوەندیی نەتەوەیی یان وڵات و دەمارگیری ئایینکی تەواو پەراوێزی هەبووە بە بەراورد لەگەڵ ڕەخنە و پەیوەندییە ئایینی و نەتەوەیی و خەڵکییەکان (دەستوپێوەندی ماڵە فیداییەکان). بۆیە ڕابردووی ناسیۆنالیزم لە هیچی ئەمڕۆیدا جگەیەکی ئەوتۆی نییە. بنەمای ماددی ناسیۆنالیزم، وەک لە چاوپێکەوتنی پێشوودا ئاماژەم پێکرد، دروستبوونی وڵاتێک بە واتای قەرخکردنی بازاڕی کار و کاڵا و چالاکی کۆکەرەوون و سووڵانەوەی سەرمایە بە سەرمایەدارەکان (چینی دەسەڵاتدار) لە هەر وڵاتێکدا لەبەکەدا لەگەڵ ئەوانی دیکەدا وڵاتەکان. ئەرکی ناسیۆنالیزم بە چینە دەسەڵاتدارەکان لە

بنەڕەتدا ئەوەیە کە بەرژەوەندییەکانی کۆمینەی سەرمایەداری دەسەڵاتدار بگەیەنێت بە بەرژەوەندی نەتەوەیی و ئیرادەی هەموو خەڵک، هەروەها داپۆشینی هەڵاواردن و نادادپەروەریی گەورە چینایەتیەکان لە ژێر ئاڵای یەکێتی نەتەوەیی و شانازیی نەتەوەیی و نەتەوەیی بەزلێنان. فیودالەکان خەڵکیان بە ئایینی خیاڵاوی و گوڵایەڵ و ملکەچی دەهێشتەوە و سەرمایەدارەکانیش بە ناسیۆنالیزم و خاک و ناسیۆنالیزم دەهان هەڵنەوە.

بەگومان لە سەردەمی ئێمەدا تا ئێستاش ئایین بە پاساودانەوەی هەژاری و بە یاسایی بەکاردەهێنرێت (کۆماری ئیسلامی نموونەیەکی دیارە)، بەڵام ناسیۆنالیزم ڕەگی یەکەم دەگەڕێت. وەک نموونەیەک، جیاکردنەوەی ئایین لە دەوڵەت و عەلمانیەت لە زۆرێک لە کۆمەڵگاکاندا وەک بەهایەکی ئەرێنی و پێشکەوتنخواز ناسێنراوە، بەڵام لە هەموو وڵاتاندا، بەبێ جیاوازی، ناسیۆنالیزم و حەزکردن بە وڵات و مێژوو و زمانی خۆی بەسەر "بەگانەکان"دا " و " "بەگانە" بە تەواوی پەسەند و قبووڵکراوە و تەنانەت پێچەوانەکەی – واتە یەکسانکردنی میللەتی خۆت لەگەڵ باقی خەڵکی جیهان – بە سەرزەنشت ونا ئەخلاقی دادەنرێت. مارکس دەڵێت ئایدیاڵیزمی باڵادەستی کۆمەڵگایەک ئایدیاڵیزمی چینی دەسەڵاتداری ئەو وڵاتەیە. وە ناسیۆنالیزم نموونەیەکی هوونی ئەم ڕاستییەیە.

سیاوەش شەهابی: ئەو وتتان باوەڕ بوون بە مافی مرۆڤی جۆری "کەشتی کەبیر" هەوڵێکی سیاسیشە بە بەهەزکردن و پاڵنانی ناسیۆنالیزمی ئێرانی و ئاریانیزم و پاشایەتی لە کۆمەڵگادا. بەڵام کەسانێک هەن دەڵێن ئەمە کاری ئەمەیە تەنیا بە نیشاندانی کولتوری بەرزی گەلی ئێران و ئەمە گەلی ئاشتیخواز و خۆبەخش بووین و نە باوەڕمان بە پاشا هەیە و نە بە ناسیونالیزم. وەڵامت چییە بە ئەم پەڵە؟ ئایا نابێت خەڵک شانازی بەو ڕاستییەوە بکەن کە یەکێک لە پاشاکانی ڕابردوو بە پێچەوانەی پاشاکانی پێش خۆیەوە بە نموونە ئازادی ئایینی لە بابل دروست کردووە؟ ڕات چییە لەسەر ڕەزگرتن لە کەسایەتییە مێژووییەکان بە نمایشکەیان، وەک سەعدی و حافز، یان سەتارخان و باقرخان؟ ئایا ئەم کردارانە بە بەهەزکردنی ناسیۆنالیزمە؟ کامەنیزمی کرێکاری چۆن ماملە لەگەڵ ئەم پرسەدا دەکات؟

حەمید تەقوایی: حسابی کەشف جیایە لە حافز و سەعدی و سەتار خان. کوروش ئیمپراتۆرێکی فەتحکەر بوو، هیچ ئیمپراتۆرێتێک، هەرچەندە میهرەبان و دە ناسک بێت، بە شەڕ و کوشتن و ستەمکاری خەڵکی وڵاتەکەی خۆی و دانیشتوانی پیشکانی دیکە، بە تایبەت ئیستغلالکردنی دەندانی کیلەکان، کە بوون لەو قەناغەدا بە مرۆڤ

هەژمار نەکراوە، نەیتوانی بگاتە دەسەڵاتی ئەوە و نەیتوانی تەختەکەی بپارێزێت. ئەمش هەموو ئیمپراتۆر و پاشا و فەرمانڕەواکان دەگرتەوە بە درێژایی مێژوو. لە لایەکی دیکەوە لە مێژووی هەموو کۆمەڵگایەکدا کەسانێک هەن کە ئاماژەگری ناڕازیەتی بەرامبەر بە سیستەمی ستەمکار و تاڵانچیی دەسەڵاتدارەکان بوون، یان ڕێبەران هەبووە لە گۆشەکردنی شیعر، زانست، ئەدەب، و هونەر. سپارتاکەس، سەتارخان، سوکرات، حافز، گەتە، خەیام، پاستور، بیتهۆڤن و چە گیڤارا لەم پەڵەن.
ئەگەر بڕواستی کەسێک بیەوێت شانازی بە کولتوری بەرزە و شانازی بکات، ئەوا لەم پەڵەدا نمونەی خۆی هەڵدەبژێرێت نێک لە ناو فەرمانڕەوا و خانەدانی پاشا و ئیمپراتۆرەکاندا. کەسێک کە بەدوای خۆبەخشی و ئاشتیخوازی و کولتوری باڵادا دەگەڕێت لە مێژووی کۆندا بەدنیایەوە دەبە بگاتە سپارتاکەس نێک قەیسەر! بەڵام دوای ئەم ژمارەیەی کورش پەداگری چییە بە نیشاندانی ئاشتی و خۆبەخشی و بەدەستهێنانی شەرەفی نێتەوەیی؟! پەداگری لەسەر مرۆڤدۆستی ناسیۆنالیزم چییە؟
ئەوان دەیانویست ئیسلام بکەنە مەدەرن و بیری جیاواز و "پرۆتستانت" بکەن و سەرکەوتوو نەبوون، ئێستا بەڕواڵەت نەرێی "ناسیۆنالیزمی بیری جیاواز"ە! ئەگەر کەسێک خۆی لەسەر پەڕاوێکانی نەبێت، لەژێر ناوی خودیئینسان وئینسانیەتدا بەرگری لە مرۆڤ و ئینسانیەتدا دەکات. پۆیست بەم ئەقڵە ناوێندە ناکات. کەسێک کە لەمرۆڤدۆستیەوە دەست پێ بکات ناگاتە هاونیشتمانی، دەگاتە هاو جەرگەی؛ ناگاتە ناسیۆنالیزم، بەڵکو دەگات بە ئینتەرناسیۆنالیزم.
بەڵای من دامودەزگاکانی وەک دکتاری بە سنوور یان پارێزەری بە سنوور زۆر لە بەکخراوە نێتەوەیی و نیشتمانپەروەر بەنگاوەنگەکان نزیکترن کە بانگەشەی خزمەتکردنی هاونیشتمانیێ پڕشکان دەکەن! بەڵام بگومان واقیعەکە ئەوەیە کە ئەمڵە بەرزکردنەوەی کێسی کەشدا لەگەڵ هەڵەیەکی نەزانین هووبووە نەبوینەتەوە.
کەشکە لەوەدا نیێ کە هەندێك کەس بەهەڵە بەهای خۆیستی بە مرۆڤایەتی و مافی مرۆڤەوە کوێر بوون! خاڵی دەستپێک ناسیۆنالیزمە و مەبەست و ئامانج لە بنەڕەتدا ئیران و ئیرانیبوونە. بەزگرتن لە کەشمەش بەزگرتن لە خۆبەخشی و خێرخوازی نیێ، بەڵکو دروستکردنی تەمارێکی نێتەوەیی-نیشتمانپەروەری و مێژووییە بە ئەو گەڵەی کە چەندین سەدە لەژێر چەقۆی پاشا و ئیمپراتۆرەکاندا کشراون. ئەمە بەشێکە لە هەوڵە ناسیۆنالیستەکان بە ئەوەی هەموو خەڵک، فەرمانڕەوا، مەحکوم، ستەمکار، ستەم لێکراو، سەرکوتکەرو، سەرکوتلکراو، یەکگرتوو و یەکسان و بەیەک ئاراستەدا لەژێر

ناونیشانی "نەتەوەی سەربەرز" دەربکەون هەر وەک وتم بەرژەوەندی کەمینەیەکی مفتەخۆری دەسەڵاتدار لە جگەی بەرژەوەندییەکانی هەموو کەسێگا دابنێن. بەکارهێنانی راستەقینەی تیۆری زانستی کارش وەک باوکی مافی مرۆڤ، تەنانەت ئۆگەر نیەتێکی باشیش لە پشت ئەم بیرکەیە هەبێت، جگە لەمە هیچی تر نییە!

سیاوەش شەهابی: یەکێک لەو تاکتیکانەی کە کەماری ئیسلامی لە وروژاندنی هەستی نەتەوەپەرستیدا بەکاری هێناوە، باس لە پێشکەوتنی پیشەسازی و تەکنەلۆژیای ناوخۆیی بووە و ئەمە وابستەی بەگانە نین. ناسیۆنالیستەکان نزیکەی هەمان هەڵوێست دووبارە دەکەنەوە. ئەی ئەوە چییە لەسەر ئەم پیشەسازی و تەکنەلۆجیایە نیشتمانییە و وابستەنەبوون بە وڵاتانی دیکە؟ لە بنەڕەتدا، لە جیهانێکدا کە بەرەو جیهانگیری هەنگاو دەنێت، تا چەند ئەم جۆرە لەدوانانە ڕاستن و ناتوانێت حکومەتێک وابستەی وڵاتانی دیکە نەبێت، وەک ئەوەی دەڵێت؟

حەمید تەقوایی: لە دنیای ئەمڕۆدا تەکنەلۆجیا لە هیچ وڵاتێکدا ناوخۆیی نییە، نە پرسەی بەرهەمهێنان، تەنانەت پرسەی سووڕانەوە و کەمکەبوونی سەرمایە. تەنانەت کەماری ئیسلامیش لەوە تێگەیشتووە کە بە شکاندنی ئەو بنبەست و قەیرانە ئابووریەی کە مامەڵەی لەگەڵدا دەکرد و لە ئاستێکی ئاسایيدا دەست بە چەرخی بەرهەمهێنان بکات، دەبێ مەدێلی نەودەوڵەتیی بانکی نەودەوڵەتی جێبەجێ بکات. پلانی نەشتەرگەری ئابووری ئەحمەدی نژاد لەسەر ئەوە دامەزراوە. بەڵام کەماری ئیسلامی و چینی دەسەڵاتدار بەگشتی بە هەر شێوەیەک ئابووری خۆی دەسووڕێنێتەوە، لە ڕوانگەی کرێکاران و کەی جەماوەری بەبەشەوە پاڵیان بە خوار هەڵەی هەژاریەوە ناوە (واتە بەپێی ئاماری خودی حکومەت، زیاتر . لە سەدا هەشتای خەڵکی ئێران)، گرنگ نییە کە و بە چ جۆرە تەکنەلۆژیایەک.ومتمانەی لە کام بانک لە ئێران یان جیهان بە سەرمایەی قەرزەوە دەچەوسێنێتەوە، کرێکاران و جەماوەری خەڵکی بەبەش دەیانەوێت ئەم هەژاری و نەهامەتی و بێکاری و چەوسانەوەیان بێتەواوەتی کۆتای بێت. لە جیهانی ئەمڕۆدا بە ئابووری سەربەخۆ مومکین نییە، بەڵام ئۆگەر بکرایە، جگە لە چەوساندبەوەی زیاتر و نادادپەروەرییەکی تووندتر و دڕندانەتر هیچ مانایەکی دیکەی بە کرێکار نەدەبوو. ئەو سەرمایەیەی کە دەیەوێت لە ئێران- و لە هەموو وڵاتێکی جیهاندا- تەنیا بە پشت بەستن بە سەرچاوە ناوخۆییەکانی خۆی بەرهەم بهێنێت و کەمکە بکات، دەبێت لە پێت لەگەڵردنی کرێکاران تووندتر بکات و ئەم "بەرهەمهێنانی نەتەوەیی سەربەخۆیە" ئۆگەر بتوانرێت، هیچ سودێکی بە کرێکاران و زەحمەتکێشان نییە.

سیاوەش شەهابی: لێرەدا دەمەوێت دوو پرسیار بکەم کە لە گفتوگۆیەکدا وروژێنران. فاکتەری یەکگرتنەوەی نەتەوەیەک (کە لە نەتەوە و مێلی جیاوازی ئایینی و سیاسی پێکهاتووە) لە چوارچێوەی سنووری تایبەتکانی وڵاتێکدا دەتوانێت چی بێت؟ ئەگەر نیشتیمانپەرستی و نیشتمانپەروەری نەبێت، ئەوا ئەو فاکتەرە پاڵنەرە چییە کە پاڵنەرێکە بۆ بەرگریکردن خۆشک لەخۆی لە دژی مەترسیدارەکانی وەک دەستدرێژی و شۆڤانگەزی وڵاتێکی بیانیدا؟

حەمید تەقوایی: پێش هەموو شتێک دەبێ بگوترێ لە مەقولاتی وەک یەکێیزی نەتەوەیی و یەکێتی نەتەوەیی، ڕاستی و واقیعێک لە ئارادا نییە. ئەمانە ئەو چەمکانەن کە چینی دەسەڵاتدار دروستیان کردوە بۆ پەردەپۆشکردنی ئەو جیاوازی و هەڵاوردنە گەورە ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتییەی کە لە هەموو کۆمەڵگاکاندا لە نێوان سەرمایەدار و کرێکاردا هەیە و لە ئاستێکی گەورەتردا لە نێوان کۆمایەتی دەسەڵاتداری ئیمتیازدار و جەماوەری گەورەی خەڵکەکەدا. چ جارە یەکێیزییەک لە نێوان کەسانی وەک ڕەفسەنجانی و مەحسولی و خامنەیی و ئایەتوڵا ملیاردەرەکانی تردا هەیە لەگەڵ کرێکارێک کە تا نان پەیدا دەکات ئاوی نێ ١/٣ی هەیی هەژارێکەش موچەکەی خەی شەش مانگ شەش مانگیش نادات ئەبەت چ یەکێتیەک دەتوانێت لەم نێوەدا بونی هەبێت؟ یان لە نێوان ئەو کرێکارە ئەمریکییەی کانکان کە هەفتەی ڕابردوو لە ژێر داروپەردووەدا لە قەرجینیا نژڕابون لەگەڵ کەسانی وەک ڕەکفەلەر و فەرد و بیل گەیتسدا؟

بەپێی ئامارە فەرمییەکانی کۆمەڵگەی ئەمریکی، لە سەدا ٩٠ی سەروەت و سامانی ئەو کۆمەڵگایە لە دەستی ١%ی خەڵکەدایە. ئەمەش یەک لە سەدی سەرمایەدارە فرە ملیاردەرەکانە کە پێشتر هەمان لە سەدا ٩٠ی سامانی ئەفسانەییان کۆکەکە کردووە. خەسڵەتی کۆمەڵگای ئەمریکی ئەم دابەشکاری و جیاکارییە گەورەیە، نەک یەکێیزی و یەکێیزی نەتەوەیی ئەم دوو جەمسەرە کۆمەڵایەتییە دژبەیەک. لە هەموو وڵاتە سەرمایەدارەکان و لە کۆماری ئیسلامی ئێراندا ئەم دوو جەمسەرە هەژاری و سامانە ووبەووی یەک دەبنەوە. بە تایبەت لە کۆماری ئیسلامیدا ئەم جیاوازی و هەڵاوردنە گەورەیە بەربڵاوە. کەمینەیەکی کەم کە ئایەتوڵاکان و ئاغاکانیان سەرکایەتی دەکەن، بە دەلار و یەرە ملیاردەرن و زێرینەی ڕەهای خەکیشە لەگەڵ هەژاری و نەهامەتیدا خەبات دەکەن. یەکەتی نەتەوەیی درێیکی گەورەیە بە داپشینی ئەم ڕاستییە. بە ئەوەی لە سەردەمی ئاشتیدا لە ژێر ناونیشانی پیلانگێڕی لەلایەن بێگانە و دوژمنانی نەتەوەیی و دەستوەردانی دەرەکی (ئەوەی کۆماری ئیسلامی لە دە مانگی ڕابردووەدا کردی) و لە کاتی جەنگدا، کاتێک چینە دەسەڵاتدارەکانی وڵاتان بە

مسۆگەرکردنی ئامانج بەرژەوەندییە سیاسی و ئابووریەکانی خەیان دادەنێن، بە هاندانی میللی و نیشتمانپەروەرانە جەماوەری خەڵکی کرێکار دەکەنە گۆشتی بەردرم تەپ (ئەوەی لە کاتی شەڕی ئێران و عێراقدا کردیان). لایەنی تەواوکەری ئەم فریوانەی "یەکێتی نەتەوەیی" دوژمن داتاشینی "دەرەکی" و "بێگانەکان"ە.
خەڵکی وەاتان لێگەڕێ یەکتر دوژمن نین، جەماوەری خەڵکی زەحمەتکێش لە شەڕدا نین لێگەڕێ یەکتر. شەڕ و دوژمنایەتی "نەتەوەیی" لە ئاستیدا شەڕی نێوان چینە دەسەڵاتدارەکانە (لە سەردەمی ئەمەدا سەرمایەدارەکان) بە دەستبەرکردنی بەرژەوەندییەکانی خەیان. لە سەد ساڵی ڕابردوودا دوو جەنگی جیهانی و سەدان شەڕی ناوچەیی ڕوویانداوە، کە هەموویان زەمینەیان جگە لە بەرێککەوتنی بەرژەوەندییەکانی چینی سەرمایەداری لە وەاتانی شەڕکەردا هیچی دیکە نەبووە. پیرەزێیەکانی "نەتەوەیی و نیشتمانپەروەری" لە کاتی شەڕدا، هەروەها لە کاتی ئاشتیدا، بەرگێکە بە دانانی بەرژەوەندییەکانی کەمینەیەکی مفتەخۆر لە جیاتی بەرژەوەندییەکانی هەموو خەڵک.
لە کاتی ئاشتیدا لێگەڕێ هەربوونەوەی ناسیۆنالیزمدا خەڵک بە ملکەچ و گوێایەڵی دەهێنێ، ناهەزایەتی و خەباتی جەماوەری دژ بە حکومەت لە ژێر ناوی پیلانگێڕی بێگانەدا سەرکوت دەکەن و لە کاتی شەڕدا بە شمشاڵی ناسیۆنالیزم جەماوەر دەنێرن بە بەرەکان و بەکوشتیان ئەدەن بە دەستبەرکردنی بەرژەوەندییەکانی خەیان. ئەم تەواوی ئەرکی ناسیۆنالیزمە لە شەڕ و ئاشتیدا، سەبارەت بە پاڵنەرەکانی بەرگریکردن خەڵک لەخۆی لە "کاتە نالەبارەکانی وەک دەستدرێژیی وەاتکی بێگانە"، پۆیستە بگوترێ کە کۆشەی تووند و بەردەوام و هەمیشەیی خەڵک ، بە تایبەت لە دەسەاتە دیکتاتۆرەکانی وەک کەماری ئیسلامیدا، بەرگریکردنە لە خۆ لە بەرامبەر هێزاری و بێکاری.و بە یاسایی و زوڵم وچەوسانەوە و ستەمە لایەن حکومەتەوە نەک هێرشی دوژمنانی بیانی. هێزی بزوێنەری مرۆڤەکان چییە؟
بەرگریکردن لە ژیان و ئازادی و خۆشگوزەرانی و ماف و کەرامەت و بژێوی ژیانی خەیان و هاومرۆڤەکانیان. مرۆڤەکان لە بەرامبەر دەستدرێژکاردا بەرگری لە ژیان و مافی ئینسانیان دەکەن، بەڵام ئەم هێزە دەستدرێژکارە حکومەتی "نیشتمانی" یان حکومەتی دەسەاتداری وەاتکی تربەت. مرۆڤەکان پۆیستیان بە ناسیۆنالیزم و ئایین و ئەم جۆرە ئایدۆلۆژیا ژەهراوی و دابەشکەرانەیە نییە بە بەرگریکردن لە خەیان. بەرگریکردن لە کەرامەتی مرۆڤ و خۆشگوزەرانی و ئازادی بەهێزترین و یەکخستنەوەترین (یەکگرتن لەسەر ئاستی جیهان و نەک تەنها یەک وەاتدا) هێزی بزوێنەری جەماوەری خەڵکە لە دژی هەر جۆرە

چەوساندنەوە و شۆانگەزی و ستەمکارییەک.
سیاوەش شەهابی: ئەمەی کەمانیستە کرێکارێکان تاوانبار دەکرێین بەوەی کە کاتێک باوەڕتان بە جیهان زێدی هەیە، بۆچی لە چوارچێوەی وڵاتی ئێراندا شەڕ دەکەن؟ بە لە وڵاتێکی دیاریکراودا لەسەر بنەمای بیری ئینتەرناسیونالیستی خەت شەڕ ناکەیت. ئایا ئەم خەباتە لە چوارچێوەی ئێراندا هەمان مەسەلەی ناسیونالیزم نییە کە دەڵێت سەرتا شتێک بە وڵاتی خەت بکەڕ؟ وەڵامت چییە؟
حەمید تەقوایی: لە ئاستێکی کەڵتوورەیتی و بنەڕەتیدا، بەمانایە و بەمانایە کە بەڕین کرێکارانی کەمانیست پێیان باشترە خۆیان وڵاتی خەبات هەڵبژێرن. ئەوندە بەمانایە کەسێک ئامۆژگاری جاموڕی کرێکارانی وڵاتێک دەکات کە بچن بە شوێنکی تر شەڕ بکەن! کەمانیزمی کرێکاری بزووتنەوەیەکی جیا نییە لە خەباتی ڕزگاریخوازانەی کرێکاران بۆ ڕزگارکردنی خۆیان و هەموو کەڵتوورگا لە هەژموونی سیاسی و ئابووریی چینی سەرمایەدار. ئەگەر ئەم خەباتانە شێوەی نیشتمانیان هەبێت، ئەمە هیچ پەیوەندییەکی بە ناسیونالیزمەوە نییە، بەڵام بەوونی لەبەر ئەوەیە کە دوژمنی کرێکاران و جەماوەری خەڵك، واتە چینی سەرمایەداری، سەروەری خۆی لە شێوەی ڕێکخستووە وڵاتان و لە شێوەی حکومەتە نیشتمانییەکان، و بەرنگاربوونەوەی زاڵبوونی ئەم چینە حەتمییە لە چوارچێوەی وڵاتدا پێکدێت و بەرەو پێشەوە دەڕوات. چینی کرێکار سەرتا دەبێت لەووی سیاسییەوە لە حکومەتە بەرژوازییەکان ڕزگاری بێت و هەر لەبەر ئەم هەکارش حیزبی چینی کرێکار، حیزبی کەمانیستی کرێکاری، لەسەر ئاستی نێتەوەیی دروست دەبێت. کەمانیستێک لەوانییە لە هەر وڵاتێکدا شەڕ بکات، بەڵام چینی کرێکار و حیزبە پێشەنگەکەی ئەم بژاردەیان نییە. بەرژوازی حکومەتی جیهانی نییە، حکومەتی نێتەوەیی هەیە، چینی کرێکاریش دەبێت سەرتا ماماڵە لەگەڵ ئەم حکومەتە نێتەوەییانە بکات بە ئەوەی خۆی و تەواوی کەڵتوورگا ڕزگار بکات. کرێکاران دەبە حکوومەتی ئەو وڵاتە بوخێنن کە تێیدا کار دەکەن و تێیدا دەژین. و ئامانجی حیزبەکەمان جگە لەمە هیچی تر نییە.
سیاوەش شەهابی: با پرسیارێکی تری دووبارە و کۆن بکەم. ڕاتان چییە لەسەر سروودی نێتەوەیی و ئاڵای ئێران؟ سروودێک و ئاڵایەک کە لە پێشبڕکێی وەرزشی جیهانیدا دەژنرێت و بەرز دەکرێتەوە، بە نموونە. ئایا لەگەڵ ئەوەدایت کە بە نموونە سروودی نۆنێتەوەیی یان سروودی ئێرانی (بە شیعری حوسێن گەڵ گوڵبەوە) بە کەماری ئیسلامی ببێتە سروودی نێتەوەیی داهاتووی ئێران؟ بۆچی دەبێت وڵاتێک ئاڵا و سروودی نێتەوەیی هەبێت و بەڵای ئەوە ئەمانە چۆن دیاری بکرێن؟
حەمید تەقوایی: ئەمە کێشەمان نییە لەگەڵ سیمبول و هەماکانی وەک

ئاڵا و گۆرانی، بەڵام ئەمانە بە نیشانەی زۆرێک لە کەمەڵگا و وڵاتە جیاوازەکانی جیهان دەزانین (لە دەخەکدا کە زۆری بەسەر وڵاتدا دابەش دەبێت) و نەک هەمای نەتەوەیی یان نیشتمانی و هەگۆزی. تا جیهان بەسەر وڵاتدا دابەش بێت، ئەم وڵاتانە ناو و نیشانە و هەمای تایبەت بە خۆیان دەبێت، بەڵام بە بۆای ئەمە ئەمانە نیشانەی کەمەڵگا مرۆیەکانن کە بەسەر وڵاتاندا دابەش بوون، نەک نەتەوەیی و نیشتیمانی و مێژوویی و هتد. بەگومان ئەمە بە بەرژوازی (و کولتووری ناسیۆنالیستی کە حوکمەانی کەمەڵگاکان دەکات) وانییە. لە ئایدەلۆژیای ناسیۆنالیستیدا سروود و ئاڵا زۆر زیاتر لە نیشانە تایبەتمەندەکانی کەمەڵگەیەکی دیاریکراو. لە فۆرهەنگی ناسیونالیزمدا سروود و ئاڵا، وەک ناوی نیشتمان، هەمای یەکێتی نەتەوەیی، شۆڕشی نەتەوەیی، باڵادەستی نەتەوەیی، مێژووی نەتەوەیی و پوختەیەکن لە هەموو ئەو دەمارگیر و خورافە نەتەوەییەی کە چینی دەسەڵاتدار بە پاراستنی خۆی باڵادەستی. بە چینی کرێکار، و جەماوەری خەڵک کە هیچ بەرژەوەندییەکیان لە ئیستغلالکردنی سەرمایەداریدا نییە، سروود و ئاڵا و هەما و هێمزەکانی تر دەبە پێچەوانەی دەرکەوتنی مرۆقایەتی و خەباخشی و هەمان چارەنووسی هەموو خەڵکی جیهان بێت. لە کەمەڵگای سۆسیالیستی کە ئەمە دەمانەوێت، خەڵک ئاڵا و سروودیوەات دیاری دەکات، منیش بە دڵنیاییەوە دەتوانم بەڵێم جەماوەری خەڵکی شۆریف و بۆئەمەک کە هیچ بەرژەوەندییەکیان بە شۆڕش و شانازیی نەتەوەیی نییە، لەسەر بنەمای پەوەرەکانی ئینسانی سروودەکە هەڵدەبژێرن و نەک ستانداردی نەتەوەیی و نیشتیمانی، دەنگ بە ئاڵای دەخوازی خۆیان دەدەن.
٣ئۆکتۆبەری ٢٠٢٢

ئابووری پرچ.. سەردار جاف

پاییز کە پرچی خۆی دەنێ
لەچکی تۆ
بەدەم بەفرەبای تەزیوە
بە مەندیلی بەفر و سپی گردەدا
تا تا پرچت
دەبنە بەردی نێو لێپم و

گەواەی هەوری ڕەش و پیس، ڕادەماڵێ و
حیجابی زوڵم و زەردەی فڕێدا
.....
کاتێ کە گۆ
لە ئامێزی خۆیت دەنێ
دەبیێ باران، دادەبارێ
دەبیێ ڕابەر هەڵەمەت دەبەی
دەبیێ،خۆر و پرشینگ دەدەی
دەبیێ سەنگەرەکی تەکمە و دانامرکێ
دەبیێ کەپەی گۆ و ئاگر
کە شاخاوی تەکمەت دەبەی
.....
بانۆژەی لەچکت دەرخە
پرچە پەلکە زێڕینەکەت، بوونە هەما
بوونە شەپۆلی وڕاتە
بە سەر ئاو و چیمەنی سەوزی دەشتوان دادەنەوێ
هەر تاڵەکیان ئاڵایەکە لە ڕابوونا
گەرووی شەشی ژنانە
لە هەڵەمەتی پرچ بەینا
بە سەر شەقام ، بە ژینا و ژین و ئازادی
سروودی دەمی ڕاپەڕین دەڵێنەوێ
.....
بە هەموو کچی نیشتیمان
با پەتی سەدارە هەڵدەن
دەرگای حەوشە کەڵەم بدەن
بسکی سپی لە ناندینا بهێننەوێ
جەور و ستەم بە سەریانا ببارێنن
ئەو ڕەقیبە زەردارەت لە خەرەندی هەڵدەرەکا خزاندووێ
کاروانی تە بەرەوپێ
شەوانە چراغی کەسکە و
ڕابوونی شاران هەڵدەچێ
کچێ ژیناکەی سەقزم
تاران و پایتەختی دونیای هەژاندووێ
.....

ڕابەری پرچ
لەرینەوەی پرچی پێ بەن

گەکانەکە
زایەڵەی کەرپەی ڕەیحانەی تەدا کپ بوو
دەنگی میلاد،و هاوەڵیان، وا ئایەڵەی پێینووەن
گرمە و ڕەنگی بەمب و دووکەڵ
نوقڵانەی شەشی نوێن
فڕچەی ناسراوی جانلەکا
درێن و ڕەکەتی شەرمن
وەک حەزیایەک لە هەناوی هانیای نەخشان
بانگی ئازادی هەڵدەدا
پرشنگی ئەو ئاسۆیەمان
ڕەنگینە بە جەستە و بە،خوێن

.....،..

ژوان دەگرم ... ژوانی هەقیقی و راستی
دەمە وەات
بە بەدەنگی و بە مانگرتن
لە گەڵ رابوون و بەرخودان
شەرارەی دەنگی بوەرە
لە شەقام و تووڵە ڕەوە
لەوە دەنگی خرمژنی حیلەی ئەسپە
لەریش شەشی ژنان و لەچک هەڵدان
.....

موروی شینی ملوانکەکەت
پرژا بە ناو خوێن و پرچا
هەموو قژی، پرچبەاوانی نیشتیمان
بە چارەگەی قردەڵەکەت پەنگ دراون
ژنان تەنها بوونە هەمای راپەڕین و
سەراپا وەات گە درا
ڕەح بەخشینی خەڵاییە، بە خوێنی تە بە ئازادی
تەنها پیاوی عەمامەدار نەکەری زەڵ و دراوم
ئەمانیا
٩٢٢٠٣ ١٠٢٠٢٢

سەمای گەلاکان.. هونراوەی: عەلی حەمەشید

پایز گەلای هەندک دار
دەورن دەکەونە خوار
هەردەمی سەما دەکەن
دەچن خەیان ئادەخەن
دەگیرن وەکو تابلۆ
لەبەر چاوی من و تۆ
جوانیی گەلای وەریوۆ
دیمەنی وات نەدیوۆ
پێشوازی پایز دەکەن
بەناز خەیان دەردەخەن
بە ڕەنگی گەلا تاوا
سەرسام دەبن هەش و چاو

عەریزە.. پشکۆ ناکام

.....ئەی خودای گەورەتر لە گەورە ، خالقی هەرچییەک کە هەناسە ئەیا لە قایرەسەوە تا حوت و فیل ، بەرپرسی هەرچییەک هەبوە و هەیە و ئەبە..سەاوەک لە ئەرزەوە بە خەت و هەمووە هاوکارانی عەرشە

مزنەکەت کە تا ئێستا نازانرێ لەکام تەبەقەی حەوت تەبەقەکەی ئاسمانێ..

بەبۆنەی تێپەربوونی هەزار و چوارسەد بەسەر دەرکەوتنی دواپێامبەر و دوا ئاینت هەقی خۆیتی وەک عەبدێکی خەت ناز و گلۆیێکی خەم بکەم ، بۆ دەستوورانن نا لە کاروبارەکانت ، چونکە ئەوەی تۆ ئەتەوێ هەر ئەوێیە و گەلانەوەی بۆ نیە ، تەنیا وەک سکالایەک و هیوام وایە غەزەب نەبارێنی بەسەرما…

هەزار و چوارسەد تێپەیو و تۆ هەر بەدەنگیت ، نە نوتقێ نە سەنگێ نە دەرکەوتنێک ! لەو کاتەوە جگە لە شکستکانی سەدەکانی ناوەڕاست دوو جەنگی گەورەی جیهانی ڕوویاوە و مەترسی سێهەمیش هەیە ، بۆ دۆیان ملیۆن کەس تیا چون ، ووڵاتان وێران بوون ، کۆچی تۆ لەو بەرزاییەوە بەخت سەیر ئەکەیت وەک چۆن کاتی خۆی قورئانت بۆ عەرەب نارد تا ئاقڵ بن ئەم هەموو شت و شکستکەسکی وەکو "محمد"ت نانارد یان کتێبکی وەک قورئانت نانارد تا ئەو خەڵکە واز لە یەکتر بێنن و وەک عەرەب ئاقڵ بن ،هەرهیچ نەبێ بەچونی خەتت بۆیان نەکردوە کەم لایان لەسەر هەقێ و کام لاش تاوانبارێ ؟ هەرچۆنێ بەمان هەیە پرسیار بکەین کە خەت خالقی هەموومانی بۆ هەموومانت ئاقڵ دروست نەکردوە تا شت و شێ نەبێ ، خۆ ئەدەواتی دروست کردنمان هەر لای تۆ هەیە، تۆ بۆ ی شێتان فورسەتی هێنا بۆ و چۆن ئەدەواتکی دروست کردنی ئینسانی دزی بۆ؟ بۆ ڕاستی خۆشی چیە سەیری دونیایەک بکەیت کە پڕ بۆ لە کوشتن و بڕین و کاول کردن؟ تۆیەک کە (ارحم الراحمین)یت ، ڕەحمێ بەو عالەمە بکەی..

کاتێ هەزار و چوارسەد ساڵ لەمەوپێش ئاینێک و پێامبەرێکی ترت نارد بۆ ئەوەی دونیا چاک بێ و گوایا لە کافر و مولحید و غەیرە دینێکان پاک بێتەوە ، لە باتی ئەوە ئەوانەی بەوایان بۆ ئاین و پێامبەرەکەی هەیە هەر لە کەم بوونەوەن و کافرەکانیش سێ یەکی دونیان..! دیارە ئێشکالاتێک لە ئاین و پێامبەرەکەت هەیە ، ئەگینا نە کارەکانی تۆ و نە خەڵکی سەرئەرز بەم ڕۆژە ئەگەیشتن…بۆیە ئەمە وای ئەبینین کە پەیستمان بۆ پێامبەرێکی تازە بۆ ئەفکاری تازەوە هەیە ، ئێستا دونیا گەڵاوە، تەنانەت ئەبۆ کتێبکی ئاینە تازەکەش بنەڕی ، کەنەکە بۆ هەزار و چوارسەد ساڵ لەمەوپێش نووسراوە ، لەو ماوە زۆرەیا هەزاران گەڵانکاری ڕووی یاوە کە ئەبۆ حسابی بۆ بکرێت ، دەربارەی پێامبەر وکتێبە تازەکەت چۆن سەربجێکی برایانەم هەیە لوتف بفەرموو بۆ نەزەری ئیعتیبار وەری بگرن :

@ ڕەچاوی ئەوە بکەیت کە پەیامبەرە تازەکەت هیچ نەبە شەهادەی ئامادیی هەبە چونکە ئەستا زەربەی زەری خۆک خۆنەوارن و لە دونیا تەئگەن و باک گراوندی گەانکارییەکانی ژیان و دونیا ئەزانن و بە ئەوەی ئەو بتوانە بەرگری لە پەیامەکەی تە بکا و توانای گفت و گۆی هەبە و هەر تەکەوت پەنا بە شمشێرەکەی"کە ڕەنگە ئەستا دەمانچە بە" نەبا ، دوا پەیامبەرت نەخوەنەوار بوو بە زەری تە فێری خوەنەوە و نووسین بوو(هەرچەنە کەس دەکی نەبینیوە)، پەیامبەری نەخوەنەوار بەرامبەر ئەو هەموو کافرە خوەنەوارانە هیچی پە ناکرێ ،

@ با پەیامبەرە تازەکەت سە چوار زمان بزانە تا لەسەفەر و کەنگرە و کەنفرانسەکانی پەکی نەکەوە و هەر بە ناو و شکڵی تە جوان نیە پەیامبەرەکت موتەرجیمی هەبە،،

@ زەر قسەکردن لەسەر سەکس و ناوگە و بە سوک سەیرکردنی ئافرەت لە لایەن پەیامبەرەکەتەوە بە زەرەری پەیامەکەی تە ئەگەتەوە چونکە کەسی لەوجەرە بە پە ی عیلمی سایکەلەجی"کە هەزار و چوارسەد سا لەمەوپێش نەبوە" بە حەشەری و نەخەش و زیانبەخشی خەزان و کەمەگا دائەنرێ

@ ئاشنایەتی لەگە عیلم بە هەموو بەشەکانییەوە یارمەتی پەیامبەرەکەت ئەیا لە نزیک بونەوە لە خەک بە تایبەتی پەیام و هەگرەکەی دواجارت لەگە عیلما وەک دە و دەشاو وابوون…

@نونەرایەتی کردنی ئینسانیەت مەرجەکی سەرەکی سەرکەوتن و زوو بەاوبوونەوەی هەموو پەیامەک ، نابە پەیامبەرە تازەکەت گەزپەرست بە بە ناو و بە یەک نەتەوە قسە بکا ، خەک "هیتلەر" ی لەبیر نەچەتەوە..

دەربارەی کتەبە تازەکەشت:

@ هەوە بە بە چەن زمانەک و لە یەک کاتا چاپ و بەاوبکرەتەوە ، تا هەرکەس و لایەک بەئارەزووی خەی و چەن بە پەرژەوەندی سیاسی خەی گونجاو بوو وا شی نەکاتەوە وەک ئەستا چەن گروپەک خەیان بە میراتگری نەزانن کە لە ناوەکا هەموویان یەک سەرچاوەیان هەیە..

@ کەمتر ئیشارەت بە کوشتن و و بەین و توند و تیژی و تەق و بوغز بات ، باس لە خەشەویستی و یەکتر قبوە کردن و ئیحساسە ئینسانیەکان بکات، ئەکرێ ئایەتەکی بە ناوی"ڤەانتاین" تیابە بە سەلمانی پەیامی خەشەویستی تە بە بەشەریەت……..

@ ترسانن و تقانني خلک هر لې مناڼيوې بې ئاگر و جهنم و دڼيان ميتودی تری دژې ئينسانی و ئيرهابی و جللادیی کومګايک ئهنټکايوې کې خلک لې ترسا دوات بکوې و عيبادتت بکا کې دواجار لې ووشياربوونوې يا باجکی زر گورې ئېب ، بواش ناکم تې کې عرشکی ئېبديت هيې حز بو باجې بکيت..

@ئومګا لې سرتاسری دونيا ئزمی مسکن و نيشتجبوون هيې ، بلکو وک کتب و دوا شريعتکت ګگې نيا بې حلال کردنی نې جار ژن هنان چونکې ئو هموو ژن و منالې ئزمی مسکن قوې و سختر ئکا ، ئوونی من بزانم تش هيچ کمپانيايکی مسکن دروست کردنت نيې تا بيبخشيتوې بسر لايڼگران و پيوانی ئايينې تازکت..

@ لې دونيای ئومګا ئارايشت کردن و خجوان کردن گرنگی يان بې جل و برگ وک پيشسازييکی لې هاتوې و بې مليونها خلکی لسر ئژی ، جا جگې لې مسلې ئينسانيکی ، گر ئابوقې لسر ژنان لابيت ومسلی حيجاب و بزر خې داپشين لې کتب و ئاينې تازکت لابيت ئو هموو خلکی لو بوار يا کار ئکن بې کار نابن و مترسييکانی بې کاريش نايت کايوې ګنگې بهزاران کس کې لسر مسلی ئازادی ژن لې بيار يان لسر بونيت و شوی خی لې تاوې دوورن نزيکايتيک لې نوانتانا دروست ببې و بير لې لايڼن گيريی کردنی ئاينې تازکت بکن..

@ تنيا تنا سنن زمان و دقکانی کتبې تازکت نبن ، لبوردنکی گشتی و ديالګ لګې ئوانی لې دوا کتبا بې مولحيد ناويان ئبايت ، سرئنجامکی سوود بخشی ئبې و بې يکم جار لګې نيارکانتا هست ئکيت پش بيار يان ديالګ مترسی ناککی و هز دوور ئخاتوې و هاتنکايی ديکتاتريت لاواز ئکات...

@ لايڼگرانی هزار و چوارسدسای پيش ئستای تې ، بې ناوی تې و بې مرامی خيان قتوعامی خلکيان ئکرد ، ئو کات تنيا حوشتر و شمشر و ئنفال کردنيان هبوو ، ئومګا چک و سيستمی شګا گاوې ، چکی نوی و زګا و بايلجی لې ئارايايې ، ئامژگاری کردنی لايڼگرانی ئاينې تازکت بکې کې پنا بې چک نبن ، ئستا ئوکاتای جزيرای عربی نيې ، شای نووی دونيا خاپور ئکا . عرشکای تش لې ی پارزراو نابې ، جا بې ئوای تش هر لې گورې گورتر بمنيتوې شا بې ناوی تاوې مقاکايې و پريشکی حوت

تەبەقەکە ئەبێ…

…..هەر بە تاقی کردنەوەی ئەوانەی ئامادەن لە پێباوی تیا خەیان بە کوشت ئەیەن و لەم هەزار و چوارسەد ساڵەیا هەرچی دژە ئینسانیەت هەیە قسوریان لە نەکردوە ، وەک خەشیان ئێستن بە گەیشتن بە بەهەشت سێ لە هیچ ناکانەوە ، لە یادکردنەوەی ئەم هەزار و چوارسەد ساڵە لای خەتاوە بەیارەک دەر بکە و بڵێ :هەر شەوەک و بە هەر حەریەک پەنجا لیرەی سعودی و بە هەر قاپە شرابی بەهەشت دە لیرە وەئەگیرێت و ئەچێتە قاسەی عەرشەوە ، بزانە چەن کەس لە لایەن گیریی کردنی ئاینەکەت ئەمنەتەوە…

زەرم حەز ئەکرد بە جەرکی ڕاستە و خە ئەم سەرنجانەم بخستایەتە ڕوو ، بەڵام لەبەر دیار نەبوونی شوێنی تە ، پەنام بردە بەر عەریزە.،…

تێبینی : فیکرەی ئەم نووسینە ، نووسینەکی شاعیری ناوداری عەرەب"ئەدۆنیس"ە کە لە پەیجی خەی """"بڵاوی کردەتەوە..